

ISSN 1848-4387

HRVATSKO FILOZOFSKO DRUŠTVO

**ODSJEK ZA FILOZOFIJU
FILOZOFSKI FAKULTET SVEUČILIŠTA U SPLITU**

S i m p o z i j

XVIII. MEDITERANSKI KORIJENI FILOZOFIJE

*Mediterranski humanizam:
o 500. obljetnici smrti Marka Marulića*

Split, Hrvatska, 11. – 13. travnja 2024.

Sveučilište u Splitu
Filozofski fakultet
Poljička cesta 35

S y m p o s i u m

XVIII MEDITERRANEAN ROOTS OF PHILOSOPHY

*Mediterranean Humanism:
On the 500th Anniversary of the Death of Marko Marulić*

Split, Croatia, April 11–13, 2024

University of Split
Faculty of Humanities and Social Sciences
Poljička cesta 35

Organizatori

Hrvatsko filozofsko društvo
Odsjek za filozofiju Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Splitu

Programski odbor

prof. dr. sc. Mislav Kukoč, predsjednik
dr. sc. Anita Lunić, tajnica
prof. dr. sc. Hrvoje Relja
prof. dr. sc. Dževad Zečić
izv. prof. dr. sc. Marita Brčić Kuljiš
izv. prof. dr. sc. Bruno Ćurko
izv. prof. dr. sc. Zoran Dimić
izv. prof. dr. sc. Tomaž Grušovnik
dr. sc. Josip Guć
Antonio Kovačević, mag. phil.

Organizacijski odbor

prof. dr. sc. Mislav Kukoč, predsjednik
dr. sc. Anita Lunić, tajnica
Mira Matijević, poslovna voditeljica
prof. dr. sc. Jasna Jeličić-Radonić
prof. dr. sc. Dunja Jutronić
prof. dr. sc. Hrvoje Relja
prof. dr. sc. Luka Tomašević
izv. prof. dr. sc. Marita Brčić Kuljiš
izv. prof. dr. sc. Bruno Ćurko
izv. prof. dr. sc. Borislav Dadić
dr. sc. Josip Guć
Danica Radoš, mag. phil.
Antonio Kovačević, mag. phil

Simpozij se organizira uz potporu

Ministarstva znanosti i obrazovanja Republike Hrvatske

Sadržaj / Contents

<i>Mislav Kukoč</i> , Uvod: XVIII. Mediteranski korijeni filozofije. Mediteranski humanizam: o 500. obljetnici smrti Marka Marulića / Introduction: XVIII Mediterranean Roots of Philosophy. Mediterranean Humanism: On the 500th Anniversary of the Death of Marko Marulić	5
Program simpozija / Programme of the Symposium	11
Sažeci izlaganja / Paper Abstracts	21
Adresar sudionika / Addresses of the Participants	93

Uvod

Mislav Kukoč

Predsjednik Organizacijskog odbora simpozija

XVIII. MEDITERANSKI KORIJENI FILOZOFIJE

Mediteranski humanizam:

o 500. obljetnici smrti Marka Marulića

Hrvatsko filozofsko društvo i Odsjek za filozofiju Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Splitu organiziraju međunarodni filozofski i interdisciplinarni simpozij *XVIII. Mediteranski korijeni filozofije*, koji se održava od 11. do 13. travnja 2024. godine na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Splitu (Poljička cesta 35).

Mediteran je kolijevka zapadnoeuropske filozofije i znanosti koja, zajedno s također mediteranskim naslijeđem hebrejsko-kršćanske religijske tradicije udara temelje zapadnoeuropske kulture i civilizacije. Zapadna filozofija i znanost započinju svoj povijesni razvoj početkom 6. stoljeća pr. Kr. na istočnoj obali Mediterana, u maloazijskim grčkim kolonijama Miletu i Efezu te obližnjim otocima, potom se širi do Eleje i Sicilije, da bi svoj vrhunac postigla u Ateni, jednom od središta antičkog Mediterana. Daljnji razvoj antičke filozofije, od helenizma do srednjovjekovne epohe, preko novih središta filozofske misli Aleksandrije, Antiohije, Kartage i Rima, također je sudbinski vezan za Mediteran. Stvaranje, sukobljavanje i međusobno prožimanje mediteranskih kultura, specifični mediteranski multikulturalizam dao je bitno obilježje daljnjem razvoju filozofije Zapada. Grčka i rimska antika, helenističko-rimsko naslijeđe, Bizant, orijentalne arapske tradicije, uz pečat nove islamske religije stapaju se u islamsko-arapsku srednjovjekovnu filozofiju, kulturu i civilizaciju. Bizantinci su grčku filozofiju prenijeli Arapima, a oni, posredstvom križarskih ratova, preko svojih vodećih filozofa, Avicene, Averroesa, Ibn Halduna, vratili Europi u njoj već zaboravljeno naslijeđe Aristotelove filozofije.

To su samo neke od početnih premisa i mogućih naputaka za tematiziranje sadržaja simpozija *Mediterranski korijeni filozofije*. Dakako, ne i jedini. Sljedeći aspekt koji ulazi u tematski okvir simpozija odnosi se na utemeljenje hrvatske filozofije, koja se, kako u svojim počecima, tako i u najsjajnijim vrhuncima, korijeni u mediteranskom dijelu svojega višeregionalnoga kulturnog identiteta. Počev od Hermana Dalmatina, preko Marka Marulića, pa do Matije Vlačića Ilirika, Frane Petrića i Ruđera Boškovića, da spomenemo samo najznamenitija imena.

Treći sklop što ulazi u okvir teme simpozija odnosi se na filozofsko, ali i interdisciplinarno promišljanje specifičnosti mediteranskog multikulturalnog prostora koji je iznjedrio aktualne međucivilizacijske napetosti koje prijete globalnim sukobom civilizacija, ali otvaraju i mogućnosti dijaloga i pomirenja. S tim u svezi otvaraju se pitanja koja se, među ostalim, promišljaju na simpoziju:

- Utječu li *mediterranski korijeni filozofije* na nastanak i razvoj suvremene filozofije Mediterana?
- Filozofsko promišljanje mediteranskog multikulturalizma
- Poticaji mediteranske filozofije za utemeljenje globalnog ethosa kao pretpostavke međucivilizacijskog dijaloga
- Filozofija Mediterana kao globalizacijska paradigma

Uz naznačenu stalnu tematiku *Mediterranskih korijena filozofije*, ove godine posebnu pozornost posvećujemo 500. obljetnici smrti velikana hrvatskog, mediteranskog i europskog humanizma Marka Marulića. Marulićevo stvaralaštvo, zbog kojega ga se imenuje ocem hrvatske književnosti, uključuje i niz filozofski poticajnih ideja, što se, uz desetak simpozijских priopćenja, posebno tematizira u plenarnim izlaganjima istaknutih stručnjaka za Marulićevo filozofsko misao i književno djelo. Dakako, uz Marulića se na ovogodišnjem simpoziju predstavljaju i još neka važna imena filozofije i kulture humanizma i renesanse na Mediteranu.

Nastavljajući tradiciju promoviranja novih izdanja tematski vezanih uz *Mediterranske korijene filozofije*, na simpoziju će ove godine biti predstavljene četiri publikacije. Zbornik *Filozofija i kultura Mediterana* (Zagreb, Split, 2023.) predstaviti će urednici Mislav Kukoč i Anita Lunić. Dvije knjige Ive Džinića *Dinamika razvoja kulture: tragedija – drama – ironija* (Za-

greb, 2022.) te *Snaga mita: uz filozofiju Ernsta Cassirera* (Zagreb, 2023.) uz autora predstaviti će Anita Lunić i Mislav Kukoč. Knjigu Josipa Guća *Poticaji za bioetičko promišljanje odnosa kulture i prirode u djelu Nikole Viskovića* (Zagreb, 2023.) uz autora će predstaviti Bruno Ćurko.

Tematski blokovi s prethodnih simpozija objavljeni su u časopisima *Filozofska istraživanja* br. 107, 116, 137, 146 i 162 te *Metodički ogledi* br. 33, 34 i 40, kao i u opsežnim zbornicima *Filozofija Mediterana* (HFD, Zagreb, 2009.), *Mediteranski korijeni filozofije* (HFD–FFST, Zagreb–Split, 2016.) i *Filozofija i kultura Mediterana* (HFD–FFST, Zagreb–Split, 2023.), a što neprijeporno potvrđuje dojam da *Mediteranski korijeni filozofije* ostavljaju zamjetan materijalni i duhovni trag u mediteranskom duhovnom prostoru.

Introduction

Mislav Kukoč

President of the Organization Committee of the Symposium

XVIII MEDITERRANEAN ROOTS OF PHILOSOPHY

Mediterranean Humanism:

On the 500th Anniversary of the Death of Marko Marulić

The Croatian Philosophical Society and the Department of Philosophy at the Faculty of Humanities and Social Science, University of Split are organizing the international and interdisciplinary symposium *XVI Mediterranean Roots of Philosophy*, which will take place on April 11–13, 2023, at the Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Split (Poljička cesta 35).

The Mediterranean is the cradle of Western philosophy and science, which, together with the Mediterranean heritage of Hebrew-Christian religious tradition, sets the foundations of Western European culture and civilization. Western philosophy and science began their historical development at the start of the 6th century BC on the eastern shores of the Mediterranean Sea, specifically in Asia Minor, in the Greek colonies of Miletus and Ephesus and surrounding islands; it then spread to Elea and Sicily and reaches its peak in Athens, one of the centers of the ancient Mediterranean. The later development of ancient philosophy, from Hellenism to the medieval epoch, through the new intellectual centers of Alexandria, Antioch, Carthage, and Rome, is also crucially related to the Mediterranean. The creation, conflict, and mutual permeation of Mediterranean cultures and distinctive Mediterranean multiculturalism gave an essential mark to the future growth of philosophy in the West. Ancient Greece and Rome, the Hellenistic-Roman heritage, the Byzantine world, and Oriental Arabic traditions with the mark of the new religion of Islam all blend into Muslim Arabic medieval philosophy, culture, and civilization. The Byzantines introduced the Arabs to Greek philosophy, and they, through the mediation of the Crusades and

the work of its leading philosophers Avicenna, Averroes, and Ibn Haldun, returned the forgotten legacy of Aristotelian philosophy to Europe.

Those are only some of the initial premises and possible suggestions for the topics of the symposium *Mediterranean Roots of Philosophy*; they are not the only ones, of course. The next aspect relevant to the topics of the symposium refers to the foundation of Croatian philosophy, which, both in its beginnings and at its zenith, has its roots in the Mediterranean part of its multiregional cultural identity. Starting with Hermann of Dalmatia, continuing through Marko Marulić and Matija Vlačić Ilirik (Matthias Flacius Illyricus), Frane Petrić (Franciscus Patricius), and Ruđer Bošković (Roger Joseph Boscovich), to mention only the most significant figures.

A third set of themes congenial to the idea of this symposium relates to the philosophical and interdisciplinary reflection of the peculiarities of the Mediterranean multicultural space, which gave birth to the current inter-civilizational tensions threatening to escalate into the clash of civilizations, but also open the possibility of dialogue and reconciliation. That situation naturally suggests the following set of questions discussed at the symposium:

- Do the *Mediterranean roots of philosophy* influence the origin and development of the contemporary philosophy of the Mediterranean?
- Philosophical reflection of the Mediterranean multiculturalism
- Incentives of the Mediterranean philosophy for the establishment of global ethos as a prerequisite of inter-civilizational dialogue
- Philosophy of the Mediterranean as a globalization paradigm

In addition to the aforementioned permanent theme of the Mediterranean roots of philosophy, this year we are paying special attention to the 500th anniversary of the death of the great Croatian, Mediterranean, and European humanist Marko Marulić. Marulić's work, for which he has been called the father of Croatian literature, also contains several philosophically stimulating ideas, which, in addition to a dozen symposium papers, will be specifically addressed in plenary lectures by prominent experts on Marulić's philosophical thought and literary work. Of course, in addition to Marulić, this year's symposium will also present some other important names in the philosophy and culture of Humanism and the Renaissance in the Mediterranean.

Continuing the tradition of promoting new publications thematically related to the *Mediterranean Roots of Philosophy*, four publications will be presented at the symposium this year. The symposium proceedings named *Filozofija i kultura Mediterana* [*Philosophy and Culture of the Mediterranean*] (Zagreb, Split, 2023) will be presented by its editors Mislav Kukoč and Anita Lunić. They will also present the two Ivo Džinić' books alongside the author: *Dinamika razvoja kulture: tragedija – drama – ironija* [*Dynamics of the Development of Culture: Tragedy – Drama – Irony*] (Zagreb, 2022) and *Snaga mita: uz filozofiju Ernsta Cassirera* [*The Power of Myth: On the Philosophy of Ernst Cassirer*] (Zagreb, 2023). Josip Guć's book *Poticaži za bioetičko promišljanje odnosa kulture i prirode u djelu Nikole Viskovića* [*Incentives for the Bioethical Consideration of Relationship between Culture and Nature in Nikola Visković's Work*] will be presented by the author and Bruno Ćurko.

When we add that thematic sections from the past symposia have been published in journals *Filozofska istraživanja* (no. 107, 116, 137, 146, and 162), *Metodički ogledi* (no. 33, 34, and 40), as well as in voluminous proceedings named *Filozofija Mediterana* [*Philosophy of the Mediterranean*], published by the Croatian Philosophical Society in Zagreb in 2009, *Mediteranski korijeni filozofije* [*Mediterranean Roots of Philosophy*] and *Filozofija i kultura Mediterana* [*Philosophy and Culture of the Mediterranean*], published in Split and Zagreb in 2016 and 2023 respectively, in the edition of the Croatian Philosophical Society and the Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Split, it is clear, then, that the *Mediterranean Roots of Philosophy* symposium has had a notable material and spiritual influence in the Mediterranean cultural area.

PROGRAM / PROGRAMME

Četvrtak, 11. travnja 2024. / Thursday, April 11, 2024

9.00–9.30 **Otvaranje skupa i pozdravne riječi / Opening ceremony and welcoming speeches**

Mislav Kukoč, predsjednik Programskog i Organizacijskog odbora simpozija / President of the Programme and Organizing Committee of the Symposium

Ivo Džinić, predsjednik Hrvatskog filozofskog društva / President of the Croatian Philosophical Society

Ljudevit Hanžek, pročelnik Odsjeka za filozofiju Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Splitu / Head of the Department of Philosophy, Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Split

Ina Reić-Ercegovac, dekanica Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Splitu / Dean of the Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Split

9.30–10.00 **Plenarno predavanje / Keynote lecture**

Davor Balić (Hrvatska/Croatia): Marko Marulić: renesansni mislilac zaokupljen filozofima i filozofskim temama / Marko Marulić: A Renaissance Thinker Preoccupied with Philosophers and Philosophical Topics

10.00–10.15 **Rasprava / Discussion**

10.15–10.30 **Pauza za kavu / Coffee break**

10.30–10.45 **Zvonko Pandžić** (Njemačka/Germany): Sveti Augustin i Boetije – dva učitelja Marka Marulića / St. Augustine and Boethius as Teachers of Marko Marulić

10.45–11.00 **Ivo Džinić** (Hrvatska/Croatia): Erazmo Roterdamski i Marko Marulić o Kristovoj filozofiji / Erasmus of Rotterdam and Marko Marulić on the Philosophy of Christ

- 11.00–11.15 **Ivan Bekavac Basić** (Hrvatska/Croatia): Marulićeva latin-
ska terminologija iz područja etike i moralne teologije u dje-
lu *De institutione...* u prijevodu na hrvatski / Marulić's Latin
Terminology from the Field of Ethics and Moral Theology in
the Work *De institutione...* Translated into Croatian
- 11.15–11.30 **Ivana Dević** (Hrvatska/Croatia): Humanistička biblioteka
Marka Marulića – izazovi kataloške obrade i digitalizacije: o
(ne)postojećim djelima u (ne)postojećim hrvatskim knjižni-
cama / Humanities Library of Marko Marulić – Challenges
of Catalog Processing and Digitization: About (non)existent
Works in (non)existent Croatian Libraries
- 11.30–11.45 *Rasprava / Discussion*
- 11.45–12.00 *Pauza / Break*
- 12.00–12.15 **Mislav Kukoč** (Hrvatska/Croatia): Etika laži u Marulića i
Kanta / Ethics of Lie by Marulić and Kant
- 12.15–12.30 **Mladen Živković** (Hrvatska/Croatia): Marulić (1524. –
2024.): hrvatski i europski suvremenik / Marulić (1524–
2024): Croatian and European Contemporary
- 12.30–12.45 **Nediljko Matić** (Hrvatska/Croatia): Odnos pisanja i čitanja,
odnosno pisca i čitaoca, kod Marka Marulića / Relations
Between Reading and Writing, that is, the Writer/Author and
the Reader in Relation to Marko Marulić
- 12.45–13.00 **Ivan Vranješ** (Hrvatska/Croatia): Kršćanstvo kao hladno
oružje – Marulićev vapaj za političkim preustrojtvom Eu-
rope / Christianity as a Cold Weapon – Marulić's Cry for the
Political Reorganization of Europe
- 13.00–13.15 *Rasprava / Discussion*
- 13.15–14.30 *Pauza za ručak / Lunch break*

- 14.30–14.45 **Dušan Krcunović, Gordana Krcunović** (Crna Gora/Montenegro): Picco della Mirandola i kristijanizacija Epimetejskog čovjeka / Pico della Mirandola and the Christianization of Epimetheusian Man
- 14.45–15.00 **Dafne Vidanec, Mile Marinčić** (Hrvatska/Croatia): Transhumanizam: kako ga shvatiti? – moralno-filozofijski i bioetički pogled / Transhumanism: How to Explain It? – Ethical and Bioethical Approach
- 15.00–15.15 **Marko Kos** (Hrvatska/Croatia): Hitlerova pobjeda i pad humanizma / Hitler's Victory and the Fall of Humanism
- 15.15–15.30 *Rasprava / Discussion*
- 15.30–15.45 *Pauza za kavu / Coffee break*
- 15.45–16.00 **Sonja Tomović Šundić** (Crna Gora/Montenegro): Njogoš kao mediteranski mislilac: filozofija čovjeka u *Luči mikrokozma* / Njogoš as a Mediterranean Thinker: Philosophy of Man in *The Light of Microcosm*
- 16.00–16.15 **Mile Marinčić** (Hrvatska/Croatia): Bolest i smrt te aspekti odgoja za zdravlje u Kierkegaardovu djelu *Bolest na smrt* / Illness and Death with Aspects of Upbringing for Health in Kierkegaard's Work *The Sickness Unto Death*
- 16.15–16.30 **Alen Tafra** (Hrvatska/Croatia): Pedagoška misao Mije Mirkovića: kroz prizmu »filozofske geografije« / Pedagogical Thought of Mijo Mirković: Through the Prism of "Philosophical Geography"
- 16.30–16.45 **Bruno Ćurko, Marina Milivojević Pinto** (Hrvatska/Croatia): Možemo li govoriti o mediteranskim bajkama / Can We Talk about Mediterranean Fairy Tales?
- 16.45–17.00 *Rasprava / Discussion*
- 17.00–17.15 *Pauza / Break*

17.15–18.30 **Predstavljanje publikacija / Presentation of publications**

Mislav Kukoč & Anita Lunić (ur.), *Filozofija i kultura Mediterana*, Hrvatsko filozofsko društvo / Sveučilište u Split, Filozofski fakultet, Zagreb / Split, 2022.

Predstavljajući / Presenters:

Mislav Kukoč & Anita Lunić

Ivo Džinić, *Dinamika razvoja kulture. Tragedija – drama – ironija*, Fakultet hrvatskih studija Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 2022.

Predstavljajući / Presenters:

Anita Lunić & Ivo Džinić

Ivo Džinić, *Snaga Mita. Uz filozofiju Ernsta Cassirera*, Fakultet hrvatskih studija Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 2022.

Predstavljajući / Presenters:

Mislav Kukoč & Ivo Džinić

Josip Guć, *Poticaji za bioetičko promišljanje odnosa kulture i prirode u djelu Nikole Viskovića*, Pergamena / Znanstveni centar izvrsnosti za integrativnu bioetiku, Zagreb, 2023.

Predstavljajući / Presenters:

Bruno Ćurko & Josip Guć

Petak, 12. travnja 2024. / Friday, April 12, 2024

9.00–9.30 *Plenarno predavanje / Keynote lecture*

Bratislav Lučin (Hrvatska/Croatia): Marulićevi pedagoški fragmenti / Marulić's Pedagogical Fragments

9.30–9.45 *Rasprava / Discussion*

9.45–10.00 *Pauza za kavu / Coffee break*

10.00–10.15 **Petra Božanić** (Hrvatska/Croatia): Komu treba Marulić? Humanistički i renesansni književnici u suvremenim hrvatskim obrazovnim tendencijama / Who needs Marulić? Humanist and Renaissance Writers and Contemporary Croatian Education Policy

10.15–10.30 **Nikola Petković** (Hrvatska/Croatia): Govoriti kao knjiga: jezik, dijalekt, varijetet i korijeni hrvatske književnosti / Speak Like a Book: Language, Dialect, Variant, and Roots of Croatian Literature

10.30–10.45 **Šaćir Filandra** (Bosna i Hercegovina/Bosnia and Herzegovina): U Marulićevu zaleđu: dva tumačenja jedne kulture (Andrić i Bašagić) / In Marulić's Hinterland: Two Interpretations of One Culture (Andrić and Bašagić)

10.45–11.00 **Dora Ivanišević** (Austrija/Austria): Pohvala mudrosti Ivana Stojkovića (oko 1390./5. – oko 1443.): argumentacija, etički ideal i mehanizmi širenja humanizma na istočnojadransku obalu / In Praise of Wisdom: The Argumentation and Ethical Ideal in Johannes Stoycus' Sermon "Erit tibi gloria" (1424) and the Spread of Humanism on the Eastern Adriatic Coast

11.00–11.15 *Rasprava / Discussion*

11.15–11.30 *Pauza / Break*

- 11.30–11.45 **Gordan Matas** (Hrvatska/Croatia): Fascinacija Mediteranom u američkoj i britanskoj književnosti / Fascination with the Mediterranean in American and British Literature
- 11.45–12.00 **Nella Arambasin** (Francuska/France): Asimetrije multikulturalizma u tri mediteranska filma 2021.: kako zalutati u mondijalizaciji, preokrenuti hijerarhije i pobjeći iz patrijarhata / Asymmetries of Multiculturalism in Three Mediterranean Films in 2021: How to Get Lost in Globalization, Reverse Hierarchies, and Escape Patriarchy
- 12.00–12.15 **Mitar Radonjić** (Crna Gora/Montenegro): Utjecaj globalizacije na multikulturalnost Mediterana / The Impact of Globalization on the Multiculturalism of the Mediterranean
- 12.15–12.30 **Marin Beroš** (Hrvatska/Croatia): Kozmopolitizam i granice – pogled na suodnos na početku 21. stoljeća / Cosmopolitanism and Borders – A Review of the Relationship at the Beginning of the 21st Century
- 12.30–12.45 *Rasprava / Discussion*
- 12.45–13.00 *Pauza / Break*
- 13.00–13.15 **Marko Vučetić** (Hrvatska/Croatia): Antropologija slike Božje, ništavila i mimetičkog nasilja / Anthropology of the Image of God, Nothingness, and Mimetic Violence
- 13.15–13.30 **Aneli Dragojević Mijatović, Aleksandar Mijatović** (Hrvatska/Croatia): Više jezika jednog jezika: Baloti, Gramsci i pojam hegemonije / The Multiplicity of Language within One Language: Baloti, Gramsci, and the Concept of Hegemony
- 13.30–13.45 **Vlaho Kovačević, Krunoslav Malenica** (Hrvatska/Croatia): Pučka religija između djelovanja globalizacije i lokalnog identiteta simboličke zajednice šibenskog kraja / Popular Religion Between the Effects of Globalization and the Local Identity of the Symbolic Community in the Šibenik Region

- 13.45–14.00 **Bojana Lakićević-Đuranović** (Crna Gora/Montenegro): Globalizacijski izazovi Mediterana s osvrtnom na Crnu Goru / Globalization Challenges in the Mediterranean with a Focus on Montenegro
- 14.00–14.15 *Rasprava / Discussion*
- 14.15–15.30 *Pauza za ručak / Lunch break*
- 15.30–15.45 **Vladimir Rismondo** (Hrvatska/Croatia): Filozofija polisa i megalopolisa: egzistencijalistička pozicija čovjeka i antičke arhitekture u rasponu od Sokrata, preko Diogena iz Sinope do Marka Aurelija / The Philosophy of the Polis and Megalopolis: The Existentialist Position of a Human Being and Ancient Architecture from Socrates through Diogenes of Sinope to Marcus Aurelius
- 15.45–16.00 **Josip Čapin** (Hrvatska/Croatia): Ljudska prava u kontekstu Aristotelove teorije pravednosti / Human Rights in the Context of Aristotle's Theory of Justice
- 16.00–16.15 **Jelena Mijić, Tamara Plećaš** (Srbija/Serbia): Intelektualne vrline i suvremena epistemologija / Intellectual Virtues and Contemporary Epistemology
- 16.15–16.30 **Hrvoje Relja** (Hrvatska/Croatia): Aristotelova knjiga *O duši* kao ishodište novosti i problema / Aristotle's Book *On the Soul* as the Origin of News and Problems
- 16.30–16.45 *Rasprava / Discussion*
- 16.45–17.00 *Pauza za kavu / Coffee break*
- 17.00–17.15 **Vani Roščić** (Hrvatska/Croatia): Kontemplacija i stvaralaštvo / Contemplation and Creativity
- 17.15–17.30 **Vladimir Drekalović** (Crna Gora/Montenegro): Molinini i neki problemi platonizma / Molinini and Some Problems of Platonism

- 17.30–17.45 **Dževad Zečić** (Bosna i Hercegovina/Bosnia and Herzegovina): Harmonija sfera Ihvan al-safe / The Harmony of the Spheres of the Ikhwan al-Safa
- 17.45–18.00 *Rasprava / Discussion*
- 18.00–18.15 *Pauza / Break*
- 18.15–18.30 **Ivan Matijević** (Hrvatska/Croatia): Politics in the Roman Republic During the Age of Cicero / Politika u Rimskoj Republici u doba Cicerona
- 18.30–18.45 **Maja Poljak** (Hrvatska/Croatia): Porphyry's *Isagoge* and the Problem of Universals in the Middle Ages / Porfirijeve *Isagoge* i problem univerzalija u srednjem vijeku
- 18.45–19.00 **Ivan Peović** (Hrvatska/Croatia): On Happiness in Republican Tradition or How Changing Paradigms of the 16th Century Brought Forth the Pursuit of Happiness of the 18th Century / O sreći u republikanskoj tradiciji ili kako je promjena paradigmi u 16. stoljeću dovela do potrage za srećom 18. stoljeća
- 19.00–19.15 *Rasprava / Discussion*
- 19.15 *Zatvaranje simpozija / Closing ceremony*

Subota, 13. travnja 2024. / Saturday, April 13, 2024

- 10.00 *Razgledavanje Splita / Sightseeing of Split*

SAŽECI IZLAGANJA /
PAPER ABSTRACTS

NELLA ARAMBASIN

*Sveučilište Franche-Comté, Besançon, Francuska /
Franche-Comté University, Besançon, France*

Asimetrije multikulturalizma u tri mediteranska filma 2021.: kako zalutati u mondijalizaciji, preokrenuti hijerarhije i pobjeći iz patrijarhata

Tri nagrađivana filma u 2021. i 2022. godini ističu globalni Mediteran, daleko od migracijske tragedije, kao i od klišeja s razglednica: *Luzzu* Alexa Camillerija (Malta / SAD, 94 min, 2021., Sundance), *Murina* Antonete Alamat Kusijanović (Hrvatska, 92 min, 2021., Cannes / Pula / Hamptons / Gotham) i *Triangle of Sadness* Rubena Östlunda (Švedska / Francuska / Njemačka / UK / SAD, 149 min, 2022., Cannes / European Film Awards).

Kontakt između lokalne kulture i stranog svijeta svaki je put odlučujući. On ukazuje na prag koji treba prijeći na razini moralnog, društvenog ili rodnog identiteta. Protagonisti ovih filmova suočavaju se s nejednakim zakonima koji vladaju i ultraliberalnim društvom, globaliziranim tržištem i patrijarhalnom obitelji, koji odjednom pronalaze svoju granicu, do te mjere da bivaju skrenuti ili izvnuti. Međutim, ovi filmovi, strogo gledajući, nemaju kraj. Oni tjeraju gledatelje da preispitaju donesene odluke i da zamisle posljedice: oni otvaraju intersekcionalno promišljanje o suvremenoj asimetriji moći na mediteranskom području.

Asymmetries of Multiculturalism in Three Mediterranean Films in 2021: How to Get Lost in Globalization, Reverse Hierarchies, and Escape Patriarchy

In 2021 and 2022, three award-winning films highlight the global Mediterranean, far from the migration tragedy and postcard clichés: Alex Camilleri's *Luzzu* (Malta / US, 94mn, 2021, Sundance), Antoneta Alamat Kusijanović's *Murina*, (Croatia, 92mn, 2021, Cannes / Pula /

Hamptons / Gotham), and Ruben Östlund's *Triangle of Sadness* (Sweden / France / Germany / UK / US, 149mn, 2022, Cannes / European Film Awards).

The contact between the local culture and a foreign world is always decisive, it points to a threshold to be crossed at the level of moral, social, or gender identity. The protagonists of these films are faced with the unequal laws that rule the ultra-liberal society, the globalized market, and the patriarchal family, which suddenly find their limit, to the point of being diverted or twisted. However, these films do not have an end, strictly speaking, they force viewers to reconsider the decisions made and to imagine the consequences: they open an intersectional reflection on the current asymmetry of power in the Mediterranean area.

DAVOR BALIĆ

*Filozofski fakultet, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Hrvatska /
Faculty of Humanities and Social Sciences, Josip Juraj Strossmayer
University of Osijek, Croatia*

Marko Marulić: renesansni mislilac zaokupljen filozofima i filozofskim temama

Upućenost Marka Marulića u nauk filozofā očituje su u njegovim brojnim djelima. Tu tvrdnju naročito dokazuju sadržaji triju opsežnih djela: *Repertorija*, *Institucije* i *Evandelistara*. No, dokazuju je i sadržaji ostalih djela, pa tako i, primjerice, epova *Judita* i *Davidijada*, pjesme *Suzana*, *Poslanice papi Hadrijanu VI.* i *Dijaloga o Herkulu*. U svojem opusu Marulić je najčešće upućivao na stavove Platona, Aristotela, Cicerona i Seneke. Njihova je djela, o čemu najbolje svjedoči *Repertorij*, proučavao pomno i neprestano. Osim toga, iskazao je i upućenost u učenja brojnih filozofskih škola, posebice stoikā i epikurovaca, na što, uostalom, upućuje već i naslov enigmatskog epigrama *Stihovi pročitani vodoravno – stoički, okomito – epikurovski*.

U svojim djelima Marulić je bio zaokupljen i filozofskim, posebice etičkim temama. Njegovu višedesetljetnu zainteresiranost za takve teme izvrsno reprezentira *Repertorij*, kompendij ili, još preciznije, zbirka autorski obrađenih pojmova koju je stvarao od 1580-ih do 1620-ih godina. Marulić je, što se može zaključiti nakon analiziranja njegova opusa, neprestano bio zaokupljen naučavanjem o laži i mudrosti. Osim toga, naučavao je o dobru i zlu, o stalnim i nestalnim dobrima, o miru i ratu, kao i o blaženstvu te o načinima njegova stjecanja.

Ipak, Marulić se prema filozofiji i filozofima, posebice prema Platonu i Aristotelu, nije uvijek odnosio blagonaklono. Bio je, naime, uvjeren da filozofija i filozofi ne mogu čovjeku pružiti onakve spoznaje i onako kvalitetan način življenja kakve mu pruža teologija i kakve ostvaruju kršćani. Usprkos tome, nedvojbeno je da uz, primjerice Ivana Stojkovića, Nikolu Modruškog, Jurja Dragišića i Benedikta Benkovića, spada među one hrvatske renesansne mislioce koji su u svoje spise posvećene

ponajprije teološkoj problematici redovito uključivali filozofske teme i obznanjivali svoja filozofska promišljanja.

Marko Marulić: A Renaissance Thinker Preoccupied with Philosophers and Philosophical Topics

Marko Marulić's familiarity with the teachings of philosophers is reflected in his numerous works. This claim is particularly supported by the contents of three extensive works: *Repertorium*, *De institutione bene vivendi per exempla sanctorum*, and *Evangelistarium*. However, it is also supported by the contents of his other works, such as, for example, the epics *Judita* (*Judith*) and *Davidias*, the poem *Suzana* (*Susannah*), the *Epistola domini Marci Maruli Spalatensis ad Adrianum VI. Pont. Max.*, and the *Dialogus de Hercule*. In his opus, Marulić most often referred to the teachings of Plato, Aristotle, Cicero, and Seneca. He studied their works closely and incessantly, which is best evidenced by the *Repertorium*. In addition, he showed his familiarity with the teachings of numerous philosophical schools, especially the Stoics and the Epicureans, which is, after all, indicated in the very title of the enigmatic epigram *Versus in directum stoici, in transversum Epicurei*.

In his works, Marulić was also occupied with philosophical, especially ethical topics. His decades-long interest in such topics is vividly represented by the *Repertorium*, a compendium or, more precisely, a collection of author's entries which he created from the 1580s to the 1620s. What emerges from analyzing his entire opus is that Marulić was constantly occupied with teaching on two ethical topics: lie and wisdom. Additionally, he taught on good and evil, permanent and impermanent goods, peace and war, as well as on beatitude and the ways of acquiring it.

However, Marulić did not always treat philosophy and philosophers, especially Plato and Aristotle, favorably. Namely, he was convinced that philosophy and philosophers cannot provide man with the kind of knowledge and the kind of quality way of life that theology can provide and Christians can achieve. Despite this, he undoubtedly belongs to

those Croatian Renaissance thinkers, along with, for example, Johannes Stoyci de Ragusio, Nicolaus Modrussiensis, Georgius Benignus de Salviatis, and Benedictus Bencovich, who regularly included philosophical topics in their writings devoted primarily to theological issues and hence made their philosophical reflections known.

IVAN BEKAVAC BASIĆ

Zagreb, Hrvatska /
Zagreb, Croatia

Marulićeva latinska terminologija iz područja etike i moralne teologije u djelu *De institutione...* u prijevodu na hrvatski

Marko Marulić objavio je 1506. godine u Veneciji djelo na latinskom jeziku *De institutione bene vivendi per exempla Sanctorum*. Djelo je doživjelo više izdanja i objavljivano u više europskih gradova tijekom 16. i 17. stoljeća s nešto izmijenjenim naslovom. Uz latinski tekst djelo je prevedeno i na talijanski, njemački, francuski, portugalski i češki jezik.

U ovom izlaganju bit će uspoređeni prijevodi dijelova toga djela na hrvatski jezik koje su načinili Hrvatin Jurišić za knjigu *Hrvatski latinisti I* (Zora – Matica hrvatska, Zagreb, 1969. str. 238. – 249.) i isti dijelovi iz cjelovitog prijevoda Branimira Glavičića *Pouke za čestiti život s primjerima* (Globus, Zagreb, 1986.).

Marulić's Latin Terminology from the Field of Ethics and Moral Theology in the Work *De institutione...* Translated into Croatian

In 1506, Marko Marulić published in Venice a work in Latin called *De institutione bene vivendi per exempla Sanctorum*. The work went through several editions and was published in several European cities during the 16th and 17th centuries with a slightly changed title. In addition to the Latin text, the work was also translated into Italian, German, French, Portuguese, and Czech.

This presentation will compare the translations of parts of that work into the Croatian language made by Hrvatin Jurišić for the book *Hrvatski*

Latinisti I (Zora – Matica hrvatska, Zagreb 1969, pp. 238–249) and the same parts from the complete translation by Branimir Glavičić, *Lessons for a virtuous life with examples* (Globus, Zagreb, 1986).

MARIN BEROŠ

*Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Pula, Hrvatska /
Institute of Social Sciences, Ivo Pilar, Pula, Croatia*

Kozmopolitizam i granice – pogled na suodnos na početku 21. stoljeća

Premda su same granice uvijek bile simbolički važne za vrstu pogledā na svijet koji iste ne priznaju, ovaj novi pregled njihovog suodnosa čini se potreban budući da se u dvadesetim godinama ovog stoljeća sve više čini kako se i sam kozmopolitizam nalazi »na granici«, odnosno na svojevrsnoj prekretnici. Nakon jačanja interesa za ideju kozmopolitizma krajem osamdesetih i početkom devedesetih godina 20. stoljeća, u posljednjih nekoliko godina sve više se osjeća »zamor« temom, čak i prije udaraca koje je kozmopolitska ideja pretrpjela pandemijom i jačanjem novog hladnog i sve manje hladnog rata. U ovoj nepovoljnoj globalnoj političkoj klimi, nije ni najmanje iznenađujuće da je ideja koja slavi »dijeljenu ljudskost« bez obzira na granice izgubila nešto od svoje privlačnosti. Stoga će središnje pitanje ovog pregleda biti ima li u novonastaloj globalno-političkoj klimi dizanja graničnih zidova, gospodarskih ratova i jačanja ratnih sukoba još uvijek mjesta za ideju kozmopolitizma koja od antičkih vremena zagovara kako granice nisu bitne te kako svi ljudi posjeduju neka zajednička svojstva koja bi trebala biti opće priznata – ili je opet došlo do njenog »zaborava«?

Cosmopolitanism and Borders – A Review of the Relationship at the Beginning of the 21st Century

Although the borders themselves have always been symbolically important for the kind of worldview that does not recognize them, this new review of their relationship seems necessary because in 2020's it seems increasingly that cosmopolitanism itself is "on the border," or at a turning point. After increased interest in the idea of cosmopoli-

tanism at the end of the 80's and the beginning of the 90's of the 20th century, "fatigue" with the topic has been felt more and more in recent years, even before the pandemic and the emergence of the new cold and less than cold wars dealt blows to the cosmopolitan idea. In this unfavorable global political climate, it is not at all surprising that the idea of celebrating "shared humanity" across borders has lost some of its appeal. Thus, the focus of this review will be on whether cosmopolitanism, which has long argued that borders are irrelevant and that all people share certain qualities that should be acknowledged by all, still has a place in the modern global political environment of border wall construction, escalating economic and war conflicts, or has it once again been left to oblivion?

PETRA BOŽANIĆ

*Filozofski fakultet, Sveučilište u Splitu, Hrvatska /
Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Split, Croatia*

Komu treba Marulić? Humanistički i renesansni književnici u suvremenim hrvatskim obrazovnim tendencijama

Predmetni je kurikulum za Hrvatski jezik stupanjem na snagu 2019. godine izazvao mnoge polemike s obzirom na recepciju Marulićeve *Judite* kao izbornoga, točnije neobvezatnoga lektirnog djela za parcijalno ili cjelovito čitanje u srednjim školama. Time je, po procjeni mnogih filologa, degradiran status toga kapitalnog djela hrvatske književnosti i ugrožena distribucija književnoga kanona u suvremenome kontekstu. Međutim, po strani je ostao položaj ostatka Marulićeva opusa i opusa drugih humanističkih i renesansnih književnika (primjerice Držić, Hektorović, Lucić, Vetranović) kao dotadašnjega neizostavnog dijela nastavnoga sadržaja, koji je u potpunosti reduciran. U radu se uspoređuju predreformski (1994. – 2018.) i reformski (2019. – danas) krovni obrazovni dokumenti te srednjoškolske čitanke / integrirani udžbenici hrvatskoga jezika s obzirom na obradu humanističkih i renesansnih djela hrvatske književnosti na čelu s Markom Marulićem kao ocem hrvatske književnosti. Kriteriji analize uključuju naslove koji se obrađuju, opseg lingvo-metodičkih predložaka i način njihove obrade. Cilj je rada uputiti na segmente poučavanja i vrednovanje starije hrvatske književnosti u suvremenoj školskoj praksi uz osvrt na pitanje o važnosti obrade arhaičnih književnih tekstova.

Who Needs Marulić? Humanist and Renaissance Writers and Contemporary Croatian Education Policy

When the subject curriculum for the Croatian language entered into force in 2019, it caused many controversies regarding the reception

of Marulić's *Judita* as an optional reading for high school students. According to the opinion of many philologists, that degraded the status of *Judita* as a capital work of Croatian literature and endangered the distribution of the literary canon in a contemporary context. However, the position of the rest of Marulić's works and works of other Humanist and Renaissance writers (for instance, Držić, Hektorović, Lucić, and Vetranović) as a required part of the teaching content was left aside. The paper compares pre-reform (1994–2018) and reform (2019–today) educational documents and high school textbooks / integrated Croatian language textbooks concerning the treatment of Humanist and Renaissance works of Croatian literature led by Marko Marulić as the main figure of Croatian literature. Analysis criteria include the literary works that are required, the scope of linguo-methodical templates, and how they are interpreted. The paper aims to refer to the segments of teaching and evaluation of old Croatian literature in contemporary school practice, regarding the importance of reading archaic literary texts.

JOSIP ĆAPIN

*Odjel za filozofiju, Sveučilište u Zadru, Hrvatska /
Department of Philosophy, University of Zadar, Croatia*

Ljudska prava u kontekstu Aristotelove teorije pravednosti

Aristotelovo shvaćanje pravednosti jedno je od najslavnijih u povijesti filozofije. Aristotel razlikuje dvije vrste pravednosti: opću i posebnu. Prvu Aristotel shvaća kao savršenu krepost, a drugu, kojom se bavi pravo, dijeli na distributivnu i komutativnu. Kod posebne pravednosti naglasak je stavljen na razmjer. Moderna ideja ljudskih prava počinje se razvijati u doba prosvjetiteljstva u filozofiji prirodnog prava, a svoju formulaciju doživljava u 20. stoljeću *Općom deklaracijom o pravima čovjeka* (1948.). Krene li se od Aristotelova shvaćanja pravednosti, ovako formulirana ljudska prava ne mogu nam dati razmjer zbog toga što su predmet apstrakcije, neutemeljene univerzalizacije, proklamacije, a često i političkog populizma što ih udaljava od pojedinih situacija ljudske životne realnosti u kojoj se pravednost i pravo, kako ih vidi Aristotel, jedino i aktualiziraju.

Human Rights in the Context of Aristotle's Theory of Justice

Aristotle's understanding of justice is one of the most famous in the history of philosophy. Aristotle distinguishes two types of justice: general and partial. Aristotle understands the first as a perfect virtue, and the second, which is the subject of law, distinguishes between distributive and corrective justice. In partial justice, the emphasis is on reciprocity. The modern idea of human rights started to develop in the Enlightenment period within the philosophy of natural law. In the 20th century, this idea was formulated in *The Universal Declaration of Human Rights* (1948). If we start from Aristotle's understanding of justice, human

rights cannot give us reciprocity because they are a subject of abstraction, unfounded universalization, proclamation, and very often political populism, which distances them from individual situations of human life reality where justice and law, as Aristotle sees them, can only be actualized.

BRUNO ĆURKO¹, MARINA MILIVOJEVIĆ PINTO²

*¹ Filozofski fakultet, Sveučilište u Splitu, Hrvatska /
Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Split, Croatia*

*² Osnovna škola Pakoštane, Hrvatska /
Pakoštane Primary School, Croatia*

Možemo li govoriti o mediteranskim bajkama?

Različite kulture obala Sredozemlja (talijanska, grčka, španjolska, turska, hrvatska i druge) imaju svoje varijacije bajki koje su prenosili s koljena na koljeno. Motivi koji su zajednički tim bajkama najčešće su oni morski, masline i maslinove grančice, prepjevani antički mitovi te priče o hrabrim pustolovima unutar specifičnih lokalnih mediteranskih zajednica. Te mediteranske bajke uključuju karakteristične elemente, lokalne krajolike i tradicionalne vrijednosti. Nažalost, ne postoji specifičan kanon »mediteranskih bajki« kao što postoji za neke druge kulture, poput braće Grimm za njemačke bajke ili Charlesa Perraulta za francuske bajke. Važno je istražiti tzv. regionalne bajke, osvijestiti njihovo postojanje te otkriti postoji li dublja povezanost tih bajki i priča koje su oblikovane kulturom mediteranskih prostora. Od tih manje poznatih bajki najčešće se spominju one iz Mallorce, priče s Cipra, pustolovine Nasredina Hodže iz Turske, sicilijanske bajke, grčke narodne priče itd. U predavanju ćemo usporediti te najznačajnije manje poznate lokalne mediteranske bajke, dodajući im bajke i priče s hrvatske obale Jadranskog mora, i ustanoviti koliko uistinu možemo za istražene bajke tvrditi da su mediteranske.

Can We Talk about Mediterranean Fairy Tales?

The different cultures of the Mediterranean (Italian, Greek, Spanish, Turkish, Croatian, and others) have their variations of fairy tales that they have passed down from generation to generation. The motifs common to these fairy tales are usually those of the sea, olives and olive

branches, ancient myths, and stories about brave adventurers within specific local Mediterranean communities. These Mediterranean fairy tales include characteristic elements, local landscapes, and traditional values. Unfortunately, there is no specific canon of “Mediterranean fairy tales” as there is for some other cultures, such as the Brothers Grimm for German fairy tales or Charles Perrault for French fairy tales. It is important to investigate the so-called regional fairy tales, to make people aware of their presence, and to find out if there is a deeper connection between these fairy tales and stories that have been shaped by the culture of the Mediterranean areas. Of these lesser-known fairy tales, the ones from Mallorca, stories from Cyprus, the adventures of Nasreddin Hodja from Turkey, Sicilian fairy tales, Greek folk tales, etc. are most often mentioned. In the lecture, we will compare the most important lesser-known local Mediterranean fairy tales, adding to them fairy tales and stories from the Croatian coast of the Adriatic Sea. The goal is to determine how truly we can claim that the investigated fairy tales are Mediterranean.

IVANA DEVIĆ

*Sveučilišna knjižnica u Splitu, Hrvatska /
University of Split Library, Croatia*

Humanistička biblioteka Marka Marulića – izazovi kataloške obrade i digitalizacije: o (ne)postojećim djelima u (ne)postojećim hrvatskim knjižnicama

Marko Marulić kroz *Repertorium librorum* otkriva bogatstvo svoje privatne knjižnice. Izvršitelji njegove oporuke dodali su *Inventarium librorum*. U hrvatskim crkvenim ustanovama se nalazi oko $\frac{3}{4}$ svih čuvanih inkunabula i *cinquecentina*, najvažnijih starijih književnih i notnih arhiva. Međutim, odsutnost suvremenih alata onemogućava stvaranje suvremenih kataloga i analizu digitaliziranog korpusa za znanstveno-istraživački rad Marulićeva opusa. To dovodi do otužne spoznaje da se »nepoznate« knjige i rukopisi Marka Marulića možda ipak mogu tražiti i pronaći u digitalno »nepostojećim katalozima« samostanskih knjižnica i njihovih arhiva. Prikazat će se mogući model digitalnog objedinjavanja fonda razasute Marulićeve knjižnice koji će omogućiti povezanost tiskanih i glosiranih knjiga s njegovim rukopisima. Takav model ujedno je osnova i za izazovnu izradbu suvremenoga kataloga i stvaranje budućega digitalnoga arhiva svih Marulićevih djela, očuvanih knjiga iz njegove privatne biblioteke i djela koja su mu bila izvori i uzori.

Humanities Library of Marko Marulić – Challenges of Catalog Processing and Digitization: About (non)existent Works in (non)existent Croatian Libraries

Marko Marulić unveils the wealth of his private library through the *Repertorium librorum*. The executors of his will added the *Inventarium librorum*. Approximately $\frac{3}{4}$ of all preserved incunabula and *cinquecentino*, the most important older literary and musical archives,

are located in Croatian church institutions. The absence of modern tools makes it impossible to create modern catalogs and analyze the digitized corpus for scientific and research work. This realization sadly points to the fact that the “unknown” books and manuscripts of Marko Marulić can still be discovered in the digitally “nonexistent catalogs” of monastery libraries and their archives. A possible model of digital unification of the collection of Marulić’s scattered library will be shown, which will enable the connection of printed and glossed books with his manuscripts. Such a model is also the basis for the challenging creation of a modern catalog and the creation of a future digital archive of all Marulić’s works, preserved books from his private library, and works that were his sources and models.

**ANELI DRAGOJEVIĆ MIJATOVIĆ,
ALEKSANDAR MIJATOVIĆ**

*Filozofski fakultet, Sveučilište u Rijeci, Hrvatska /
Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Rijeka, Croatia*

**Više jezika jednog jezika: Baloti, Gramsci i pojam
hegemonije**

Antonio Gramsci talijanski je marksistički filozof i lingvist rođen na Sardiniji. Gramsci je razvio pojam kulturne hegemonije koji pokazuje kako vladajuća klasa kroz jezik nameće ideološke obrasce, prikazujući postojeće stanje kao nešto normalno, uobičajeno. Jezik nije neutralan već snažno ideološki nabijen kroz navike, običaje, obrasce, utisnute u njegovu strukturu. U radu ćemo istražiti utjecaj koji je na Gramscija izvršio njegov profesor Matteo Bartoli, rodom iz Labina. Bartoli se bavio jezičnim bazenom dijela Mediterana kojem pripada, gdje se jezici sukobljavaju, preživljavaju ili umiru, a jezična »borba« među više različitih jezika kod Gramscija se s lingvističkog širi na polje političke ekonomije gdje je više jezika unutar jednog jezika.

**The Multiplicity of Language within One Language:
Baloti, Gramsci, and the Concept of Hegemony**

Antonio Gramsci is an Italian philosopher and linguist born in Sardinia. He is known for developing the concept of cultural hegemony. It demonstrates how the ruling class uses language to impose ideological patterns on society. These patterns render the actual state into normal and common. However, the language is not neutral but ideologically permeated by habits, customs, and patterns imprinted into its structure. In the presentation, we will explore the influence of linguist Matteo Bartoli on Gramsci's concept of hegemony. Bartoli, born in the Istrian city of Labin, gave Gramsci important lectures on linguistics and its concepts. The topic of Bartoli's research was the mosaic of languages

spoken in that part of the Mediterranean, where languages interweave, survive, or die. In Gramsci's adoption of Bartoli's concept, the linguistic is transferred to the field of political economy. In this shift, Gramsci shows the multiplicity of languages existing within one language.

VLADIMIR DREKALOVIĆ

*Univerzitet Crne Gore, Podgorica, Crna Gora /
University of Montenegro, Podgorica, Montenegro*

Molinini i neki problemi platonizma

Daniele Molinini talijanski je filozof rođen u Pescari. Osim u Italiji, znanstveno je djelovao u Lisabonu i Francuskoj. Iako je još relativno mlad, iza sebe ima desetak objavljenih radova u važnim svjetskim časopisima. Teme kojima se bavi uglavnom su vezane uz pojmovni aparat koji se odnosi na matematički platonizam kao i pitanja matematičkog objašnjenja u znanosti, posebice u odnosu na fiziku.

Cilj nam je istaknuti, prikazati i kritizirati određene teme koje je Molinini analizirao u svojim djelima. To se prvenstveno odnosi na koncept *izvornog matematičkog objašnjenja* u znanosti i koncept *neizostavnosti*. Pokazat ćemo da je njegova analiza ovih pojmova dovela u pitanje argumente suvremenog matematičkog platonizma, prije svega pojačani argument neizostavnosti.

Molinini and Some Problems of Platonism

Daniele Molinini is an Italian philosopher born in Pescara. Apart from Italy, he worked scientifically in Lisbon and France. Although he is still relatively young, he has published papers in important international journals. The topics he deals with are mainly related to the conceptual apparatus related to mathematical Platonism as well as issues of mathematical explanation in science, especially in relation to physics.

Our goal is to highlight, present, and criticize certain themes that Molinini analyzed in his papers. This primarily refers to the concept of *genuine mathematical explanation* in science and the concept of *indispensability*. We will show that his analysis of these concepts called into question the arguments of contemporary mathematical Platonism, first of all the Enhanced Indispensability Argument.

IVO DŽINIĆ

*Fakultet hrvatskih studija, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /
Faculty of Croatian Studies, University of Zagreb, Croatia*

Erazmo Roterdamski i Marko Marulić o Kristovoj filozofiji

Kristova filozofija (*Philosophia Christi*) je kao koncept vrlo prepoznatljiv u djelima nizozemskoga kršćanskoga humanista Erazma Roterdamskoga. On u sebi sadrži i nešto paradoksalnoga, budući da se istovremeno radi o stvarnoj filozofiji kao sustavu usklađenih principa, ali i o specifičnoj filozofiji koja je više božanska nego ljudska. Hrvatski kršćanski humanist Marko Marulić vrlo je cijenio život i djelo Erazma Roterdamskoga, između ostaloga, i zbog njegovoga koncepta Kristove filozofije, te je u svom djelu *Evandelistar (Evangelistarium)* razvio i vlastitu Kristovu filozofiju po uzoru na Erazma kao kršćansku etiku. U ovom će se predavanju ukazati na glavne podudarnosti i odstupanja u konceptualizaciji Kristove filozofije kao istinske etike za ispunjeni ljudski život.

Erasmus of Rotterdam and Marko Marulić on the Philosophy of Christ

The philosophy of Christ (*Philosophia Christi*) is a very recognizable concept in the works of the Dutch Christian humanist Erasmus of Rotterdam. It also contains something paradoxical, because it is at the same time a true philosophy as a system of harmonized principles, but also a specific philosophy that is more divine than human. The Croatian Christian humanist Marko Marulić held the life and work of Erasmus of Rotterdam in high esteem, partly because of his concept of the philosophy of Christ, and in his work *Evangelistarium*, he developed his philosophy of Christ as Christian ethics based on the model of Erasmus. In this lecture, the most important similarities and differences in the conception of the philosophy of Christ as a true ethic for a fulfilled human life will be shown.

ŠAĆIR FILANDRA

*Fakultet političkih nauka, Univerzitet u Sarajevu, Bosna i Hercegovina /
Faculty of Political Sciences, University of Sarajevo, Bosnia and
Herzegovina*

U Marulićevu zaleđu: dva tumačenja jedne kulture (Andrić i Bašagić)

Dva bosanskohercegovačka književnika, Ivo Andrić i Safvet beg Bašagić, početkom XX. stoljeća stječu doktorate iz humanističkih znanosti na univerzitetima u Grazu i Beču. Objе disertacije istražuju kulturnu prošlost i kulturni identitet Bosne tijekom njenog osmanskog razdoblja. Budući da predmetu istraživanja prilaze s različitih ideoloških i nacionalnih stajališta, njihove interpretacije tog istog premeta istraživanja diametralno se razlikuju. Bašagić Bosnu interpretira iz njene aristokratske i slavne prošlosti, dok je Andrić interpretira iz aspekta nadolazeće ideje i prakse jugoslavenstva. Jedan je vidi u ružičastim, a drugi u crnim bojama.

In Marulić's Hinterland: Two Interpretations of One Culture (Andrić and Bašagić)

Two writers from Bosnia and Herzegovina, Ivo Andrić and Safvet beg Bašagić, earned PhD theses in the humanities at the universities of Graz and Vienna at the beginning of the 20th century. Both dissertations explore the cultural past and cultural identity of Bosnia during its Ottoman period. Since they approach the research object from different ideological and national points of view, their interpretations of the same research object are diametrically different. Bašagić interprets Bosnia from its own aristocratic and glorious past, while Andrić interprets it from the perspective of the emerging idea and practice of Yugoslavia. One sees her in "pink," and the other in "black."

DORA IVANIŠEVIĆ

*Srednjoeuropsko sveučilište u Beču, Austrija /
Central European University, Vienna, Austria*

Pohvala mudrosti Ivana Stojkovića (oko 1390./5. – oko 1443.): argumentacija, etički ideal i mehanizmi širenja humanizma na istočnojadransku obalu

Dubrovački dominikanac Ivan Stojković (Iohannes Stoycus de Ragusio; oko 1390./5. – oko 1443.) smatra se najplodnijim hrvatskim piscem 15. stoljeća, a velika većina njegova opusa pripada govorima i poslanicama dostupnima mahom u rukopisu (Martinović 2011). Unatoč tome, Stojković je dosad bio predmetom znanstvenog interesa prije svega kao crkveni diplomat i teolog (Šanjek 1986; Holjevac 2004). U središtu ovog izlaganja Stojkovićev je latinski govor poznat po početnim riječima »Erit tibi gloria« (»Bit će ti na čast«) održan 1424. u Dubrovniku, u kojem zahvaljuje rodnome gradu na potpori za studij u Parizu te, izlažući svoju »pohvalu mudrosti« i nalazeći joj primjenu u javnom životu Republike, agitira za osnivanje visokog učilišta u Dubrovniku. Govor se čuva u rukopisu u bazelskoj Universitätsbibliothek (A VI 35, ff. 224r–235r). Iako se smatra početkom hrvatske renesanse (Martinović 2011), još nije dobio zasluženu pažnju struke. Na temelju uvida u cjeloviti tekst govora, čije su prvo latinsko izdanje i hrvatski prijevod u pripremi, izlaganje analizira Stojkovićev stil, argumentaciju i etički ideal u tada oblikotvornom kontekstu europskoga humanističkog pokreta, među čijim su glavnim značajkama ciceronovska retorika (Reevest 2013), kao i mehanizme širenja novoga kulturnog obrasca na istočnojadransku obalu.

Ovo je izlaganje ishod internog znanstvenoistraživačkog projekta Filozofskog fakulteta Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku FFOS-003 »Govor Erit tibi gloria (1424) Ivana Stojkovića: miljokaz hrvatske filozofske tradicije i prvi pokušaj uspostave učilišta u Dubrovniku« (voditelj: dr. sc. Demian Papo; suradnica: dr. sc. Dora Ivanišević).

In Praise of Wisdom: The Argumentation and Ethical Ideal in Iohannes Stoycus' Sermon "Erit tibi gloria" (1424) and the Spread of Humanism on the Eastern Adriatic Coast

The Dominican Iohannes Stoyci/Stoycus de Ragusio (ca. 1390/5 – ca. 1443) is a prolific church diplomat, theologian, and orator from Dubrovnik, a great part of whose extensive oeuvre is made up of speeches and sermons still available only in manuscripts (Martinović 2011). Scholars have so far focused on his activities in ecclesiastical politics and on his theological views (Šanjek 1986; Holjevac 2004). This talk, however, seeks to take a close look at that Latin sermon commonly referred to by its first words, "Erit tibi gloria" ("Then you will be honored"), preserved in a manuscript kept in Basel's Universitätsbibliothek (A VI 35; ff. 224r–235r), whose first Latin edition and Croatian translation are in the works. Stojković delivered his sermon in 1424 in Dubrovnik to give thanks to the Republic for having supported his studies in Paris and to argue in favor of founding a university in Dubrovnik by emphasizing the public utility of "wisdom". By analyzing the rhetorical effects, argumentation, and ethical ideal of Stojković's sermon within the context of the then-developing and disseminating European humanism, marked by the Ciceronian oratory (Revest 2013), this talk aims to highlight the mechanisms of the spread of the new cultural model on the eastern Adriatic coast.

This paper is the result of the internal scientific research project of the Faculty of Humanities and Social Sciences, Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, FFOS-003 "John of Ragusa's Oration Erit tibi gloria (1424): A Milestone of Croatian Philosophical Tradition and the First Attempt to Establish an Institution of High Education in Dubrovnik" (project leader: Demian Papo, PhD; project collaborator: Dora Ivanišević, PhD).

MARKO KOS

*Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /
Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb, Croatia*

Hitlerova pobjeda i pad humanizma

Izlaganjem se nastoji otvoriti rasprava o konceptu kulturalnog cinizma i statusu humanizma u suvremenom kontekstu na primjeru koji nalazimo u djelu Jacquesa Ellula. Stav koji je prikazan u Ellulovu članku »Victoire d'Hitler?« (Hitlerova pobjeda?), objavljenom 23. lipnja 1945. godine, usporedit će se sa suvremenim padom humanizma. Cilj je ove prezentacije ispitati okolnosti prije i nakon Drugog svjetskog rata, kao i cinički svjetonazor spram života koji se revitalizira u posljednjem desetljeću.

Hitler's Victory and the Fall of Humanism

The presentation aims to open a discussion about the concept of cultural cynicism and the status of humanism in a contemporary context, using the example found in the work of Jacques Ellul. The attitude expressed in Ellul's article "Victoire d'Hitler?" (Hitler's Victory?), published on June 23, 1945, will be compared to the contemporary decline of humanism. This presentation aims to examine the circumstances before and after the Second World War, as well as the cynical worldview towards life that has been revitalized in the last decade.

VLAHO KOVAČEVIĆ, KRUNOSLAV MALENICA

Filozofski fakultet, Sveučilište u Splitu, Hrvatska /

Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Split, Croatia

Pučka religija između djelovanja globalizacije i lokalnog identiteta simboličke zajednice šibenskog kraja

Rad analizira kako globalizacija i lokalni identitet u (post)modernoj otkrivaju kršćanski ethos i sudjeluju u konstrukciji društvenog sjećanja u pučkoj religiji šibenskog kraja. Korištena metoda u istraživanju je dubinski polustrukturirani intervju koji pokušava razumjeti djelovanje lokalne zajednice u pučkoj religiji unutar nezaobilaznoga procesa globalizacije. Naime, premda modernizacijski procesi transformiraju društva, oni ne rezultiraju jednom civilizacijom ili jednim institucionalnim obrascem. Modernost radije pretpostavlja mnogostrukost kulturnih i političkih programa: to je »priča o kontinuiranom konstituiranju i rekonstituciji« tih programa (Schmuel N. Eisenstadt, 2000, 2).

Popular Religion Between the Effects of Globalization and the Local Identity of the Symbolic Community in the Šibenik Region

This paper analyzes how globalization and local identity in the (post) modern period reveal the Christian ethos and contribute to constructing social memory in the popular religion of the Šibenik region. The research method is an in-depth, semi-structured interview that helps to understand the role of the local community in popular religion within the inevitable process of globalization. Namely, although modernization processes transform societies, they do not result in one civilization or one institutional pattern. Rather, modernity presupposes various cultural and political programs: it is a “story of the continuous constitution and reconstitution” of these programs (Schmuel N. Eisenstadt, 2000, 2).

DUŠAN KRCUNOVIĆ, GORDANA KRCUNOVIĆ

*Filozofski fakultet, Univerzitet Crne Gore, Nikšić, Crna Gora /
Faculty of Philosophy, University of Montenegro, Nikšić, Montenegro*

Picco della Mirandola i kristijanizacija Epimetejskog čovjeka

Govor »O dostojanstvu čovjeka« Picca della Mirandole ima jedinstveno mjesto u povijesti filozofsko-antropoloških ideja. Svojim tumačenjem čovjekove bio-morfološke nedovršenosti, nespecijaliziranosti i nedeterminiranosti, što ju je Arnold Gehlen označio *Mängelwesen*-teoremom, ovaj renesansni autor izvršio je sintezu platonističke ideje čovjeka iz čuvenog Protagorina antropogenetskog mitosa, s patrističkom idejom čovjekove bogolikosti (*imago Dei*). S obzirom na cijeli interpretativni pothvat i povijesnu prodornost Mirandolina shvaćanja čovjeka, kontekstualno i suvremeno tematiziranje govora o dostojanstvu čovjeka nije samo antikvarnog karaktera. Tim prije što živimo u dobu visoke tehnologije, utopijskih fantazija o ljudskom *enhancementu*, ideologije transhumanizma i zaborava ljudske krhkosti, za što bi Mirandolina mediteranska i humanistička antropologija mogla imati normativnu i orijentirajuću vrijednost.

Pico della Mirandola and the Christianization of Epimetheusian Man

The speech “On the dignity of man” by Picca della Mirandola has a unique place in the history of philosophical and anthropological ideas. With his interpretation of man’s biomorphological incompleteness, non-specialization, and indeterminacy, which Arnold Gehlen labeled the *Mangelwesen*-theorem, this Renaissance author synthesized the Platonic idea of man from the famous Protagoras anthropogenetic mythos, with the patristic idea of man’s divinity (*imago Dei*). Considering the entire interpretive undertaking and the historical

progeny of Mirandola's understanding of man, the contextual and contemporary thematization of the speech about the dignity of man is not only antiquarian in nature. All the more so, since we live in an age of high technology, utopian fantasies about human enhancement, the ideology of transhumanism, and the oblivion of human fragility, for which Mirandola's Mediterranean and humanistic anthropology could have a normative and orienting value.

MISLAV KUKOČ

Zagreb, Hrvatska /

Zagreb, Croatia

Etika laži u Marulića i Kanta

U spomen na velike obljetnice: 500 godina od smrti Marka Marulića i 300. rođendan Immanuela Kanta, ovaj prilog problematizira njihov različiti odnos spram etike laži. Dok Marulić diferencira težinu lažnih iskaza te nalazi razloge opravdanja određenih vrsta laži, argumentirajući ih mahom primjerima iz Biblije i tekstova crkvenih otaca, Kantova deontološka etika zabranjuje svaku vrstu laži čak i onda kada laž spašava ljudski život. Premda ni svi njegovi biblijski argumenti nisu bez teorijskih i praktičkih problema, Marulićev pristup problemu laži, koji uvažava kontekstualizaciju i postulate konzekvencijalističke etike, primjereniji je od krutog formalizma Kantova »podoficirskog morala« (Scheler), koji je u protuslovlju s temeljnim postulatom moralnog zakona definiranog drugom formulacijom kategoričkog imperativa.

Ethics of Lie by Marulić and Kant

Celebrating the great anniversaries: 500 years since Marko Marulić's death and the 300th birthday of Immanuel Kant, this paper problematizes their different relationship to the ethics of lie. While Marulić finds reasons for the justification of certain types of lies, arguing them mostly with examples from the Bible and the texts of church scholars, Kant's deontological ethics forbids all types of lies, even when the lie saves human life. Although not all of his biblical arguments are without theoretical and practical problems, Marulić's approach to the problem of lies, which respects contextualization and the postulates of consequentialist ethics, is more appropriate than the rigid formalism of Kant's "corporal morality" (Scheler), which contradicts the fundamental postulate of the moral law defined by the second formulation of the categorical imperative.

BOJANA LAKIĆEVIĆ-ĐURANOVIĆ

*Pravni fakultet, Univerzitet Crne Gore, Podgorica, Crna Gora /
Faculty of Law, University of Montenegro, Podgorica, Montenegro*

Globalizacijski izazovi Mediterana s osvrtom na Crnu Goru

Globalizacija se kao fenomen XXI. stoljeća izdvaja među najvažnijim događanjima na svjetskoj ekonomskoj i političkoj sceni. Turizam, kako nacionalni tako i međunarodni, stalno se mijenja pod utjecajem mnogih društvenih pa i političkih i ekonomskih utjecaja, kako u Crnoj Gori tako i u drugim zemljama Mediterana. Globalizacija se, bila ona ekonomska, politička ili kulturna, temelji na četiri glavna stupa. O njihovom utjecaju na globalizacijske izazove u Crnoj Gori bit će više riječ u prvom dijelu rada. Na Jadranu, kao dijelu Mediterana, prepliću se različiti politički i ekonomski interesi i utjecaji, a prisutan je i znatan broj globalizacijskih izazova. Tako se i Crna Gora susreće s mnogim izazovima, među kojima je neriješeno pitanje Prevlake. Kao profesorica međunarodnog prava i prava Europske unije, čiji je magistarski rad bio na temu Prevlake i koja se ovim pitanjem bavi više od desetljeća, dala bih svoj pregled i analizu u drugom dijelu rada s aspekta pravne znanosti, tj. međunarodnog prava. U trećem dijelu rada moj će fokus biti na izazovima nautičkog turizma Crne Gore, čija kopnena površina iznosi približno 13.812 km², a dužina obale 293,5 km. Bogatstvo prirodnih resursa Crne Gore naglašava njenu veliku prednost za razvoj ukupne pomorske i nautičke industrije. Dobrosusjedski odnosi sa zemljama Mediterana također su preduvjet za sve buduće izazove o kojima će biti riječ u sljedećem dijelu rada. U posljednjem dijelu rada osvrnula bih se na političke prilike u Crnoj Gori i način na koji će one utjecati na cjelokupni globalizacijski izazov koji je neminovno pred nama, s mojim viđenjem i analizom stanja u zemlji, kao profesorice međunarodnog prava s velikim iskustvom iz oblasti prava mora.

Globalization Challenges in the Mediterranean with a Focus on Montenegro

Globalization, as a phenomenon of the 21st century, stands out among the most significant occurrences on the global economic and political stage. Tourism, both national and international, is constantly evolving under the influence of numerous social, political, and economic factors, both in Montenegro and in other Mediterranean countries. There are several types of globalization – economic, political, and cultural – that are based on four main pillars. Their influence on the globalization challenges in Montenegro will be discussed further in the first part of the paper. In the Adriatic, as part of the Mediterranean, various political and economic interests and influences intersect, with several challenges posed by globalization. Montenegro faces many challenges, one of which is the unresolved issue of the Prevlaka. As a professor of International Law and EU Law, with my master’s thesis focused on the Prevlaka and having dedicated over a decade to studying this issue, I would provide my overview and analysis in the second part of the paper from the perspective of legal science, particularly international law. In the third part of the paper, my focus will be on the challenges of nautical tourism in Montenegro, situated on the coast of the Adriatic Sea with a land area of approximately 13,812 square kilometers and a coastline length of 293.5 kilometers. The abundance of natural resources in Montenegro emphasizes its great advantage for the development of the overall maritime and nautical industry. Good neighborly relations with Mediterranean countries are also a prerequisite for all future challenges that will be addressed in the following section. In the final part of the paper, I will reflect on the political situation in Montenegro and how it will impact the overall globalization challenge that lies inevitably ahead. Drawing on my experience as a professor of international law with a focus on maritime law, I will offer insights into how these political dynamics will shape the broader context.

BRATISLAV LUČIN

Split, Hrvatska /

Split, Croatia

Marulićevi pedagoški fragmenti

Renesansni humanizam može se definirati kao kulturni i obrazovni pokret u sklopu renesanse kao nadređenoga periodizacijskog pojma (otprilike od 1350. do 1600). Ključna je odrednica humanizma novi obrazovni program, temeljen na studiju latinskog (u manjoj mjeri i grčkoga) jezika i antičke kulture, pri čemu središnje mjesto zauzima pet disciplina: gramatika, retorika, povijest, pjesništvo i moralna filozofija (zajednički nazvane *studia humanitatis*). Nije stoga neobično da su neki ugledni humanistički pisci (npr. Petar Pavao Vergerije Stariji, Leonardo Bruni, Battista Guarino) sastavili rasprave o obrazovanju. U opusu Marka Marulića nema sustavna razmatranja o toj temi, ali on se obrazovanja ipak dotiče na više mjesta. U ovom izlaganju analizirat će se nekoliko takvih ulomaka, koji potječu iz djela različitih žanrova: iz latinskog epa (*Davidijada*), iz moralno-teološke rasprave o etici (*Evandelistar*) i jednoga privatnog pisma. Unatoč raznim kontekstima u kojima se pojavljuju, Marulićevi su edukacijski iskazi međusobno bliski, čime ukazuju na jasan autorov pogled i stav. Terminologija pak kojom se Marulić služi nedvojbeni je signal njegova poznavanja humanističkog obrazovnog programa. Upućenost u nova kulturna i intelektualna strujanja, najuže povezana s obrazovanjem, potvrđuje i uvid u Marulićevu osobnu knjižnicu, a u široj perspektivi o tome svjedoče i neke značajke njegova opusa.

Marulić's Pedagogical Fragments

Renaissance humanism can be defined as a cultural and educational movement within the Renaissance period (approximately from 1350 to 1600). The key characteristic of humanism is a new educational program

based on the study of Latin (to a lesser extent, Greek) language and ancient culture. Central to this program are five disciplines: grammar, rhetoric, history, poetry, and moral philosophy, collectively referred to as *studia humanitatis*. It is not surprising that some renowned humanistic writers (e.g., Pier Paolo Vergerio the Elder, Leonardo Bruni, and Battista Guarino) composed treatises on education. Although Marko Marulić's works lack a systematic consideration of this topic, he touches upon education in various places. This presentation will analyse several such passages from works of different genres: a Latin epic (*Davidias*), a moral-theological treatise on ethics (*Evangelistarium*), and a private letter. Despite the different contexts in which they appear, Marulić's educational statements are closely related, indicating a clear authorial perspective and stance. The terminology Marulić uses is an unmistakable sign of his familiarity with the humanistic educational program. His knowledge of new cultural and intellectual currents, closely related to education, is confirmed by insights into Marulić's personal library and is also reflected in some features of his oeuvre.

MILE MARINČIĆ

Veleučilište Ivanič-Grad, Hrvatska /

Polytechnic of Ivanič-Grad, Croatia

Bolest i smrt te aspekti odgoja za zdravlje u Kierkegaardovu djelu *Bolest na smrt*

Søren Kierkegaard poznati je danski filozof i teolog kojeg filozofija smješta u pravac egzistencijalizma. U ovom radu pokušat ćemo, vodeći se sartrovskim promišljanjem u spisu *Egzistencijalizam je humanizam*, temeljem kvalitativne analize Kierkegaardova djela *Bolest na smrt* ukazati na širinu poimanja bolesti i smrti te da navedeni pojmovi nemaju nužno fizički smisao. U okviru navedenoga svakako ćemo uvodno dotaknuti starogrčke filozofije, ponajprije Platona, služeći se saznanjima Marka Tokića. Nakon kvalitativne analize djela *Bolest na smrt* pokušat ćemo osnovne elemente Kierkegaardova promišljanja o zdravlju, od estetskog preko etičkog do religijskog, usporediti s osnovnim elementima (fazama) razvoja moralne svijesti kod Lawrencea Kohlberga i ponuditi moguće ispravne pristupe da se od pojednostavljenih (možemo reći gotovo djetinjih faza) preko zrelijih (možemo reći mladenačkih faza) uzdignemo do potpuno zrelih promišljanja o navedenim pojmovima koji u sebi uključuju i opredmećuju (integriraju) tjelesno i duhovno te kod pojedinca omogućuju djelovanje koje nije potaknuto strahom od kazne ili strahom od zakona na način »vidi li me netko« nego naprosto takvo djelovanje postaje odrednica moga unutarnjeg stava i karaktera u okviru mog odgoja i odnosa za i prema zdravlju.

Illness and Death with Aspects of Upbringing for Health in Kierkegaard's Work *The Sickness Unto Death*

Søren Kierkegaard is a famous Danish philosopher and theologian who is within philosophy, placed in the branch of Existentialism. In this paper, an attempt to indicate a comprehensive perception of the

concepts of illness and death will be made – guided by Sartre’s reflection that Existentialism is Humanism and based on a qualitative analysis of *The Sickness Unto Death*. It will be demonstrated that when we talk about these concepts, it does not necessarily mean only speech in the physical sense. Within the context of what was said, we will definitely in the introduction refer to ancient Greek philosophy, primarily Plato, using the expertise of Marko Tokić. After the qualitative analysis of Kierkegaard’s work *The Sickness Unto Death*, we will try to compare the basic elements of Kierkegaard’s reflection on health, from aesthetic, through ethical to religious, with the basic elements (phases) of the development of moral consciousness by Lawrence Kohlberg and offer possible correct approaches to change from simplified (we can say almost childish stages), through more mature (we can say youthful stages) to fully mature reflections on the primarily concepts that include and materialize (integrate) the physical as well as spiritual and enable action in the case of the individual that is not motivated by fear of punishment or fear of the law in terms of “whether somebody is watching” but simply such an action becomes a determinant of my inner attitude together with character within the framework of my upbringing and relationship to and towards health.

GORDAN MATAS

*Filozofski fakultet, Sveučilište u Splitu, Hrvatska /
Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Split, Croatia*

Fascinacija Mediteranom u američkoj i britanskoj književnosti

Mediteran je već dugo vremena izvor inspiracije i fascinacije za brojne pisce, umjetnike i znanstvenike. Ovaj rad ima za zadatak prikazati predstavljanje Mediterana u američkoj i britanskoj književnosti.

Fascination with the Mediterranean in American and British Literature

The Mediterranean has long been a source of inspiration and fascination for numerous writers, artists, and scholars. This paper aims to address the representations of the Mediterranean in British and American literature.

NEDILJKO MATIĆ

*Udruga Hrvatsko zajedništvo, Zagreb, Hrvatska /
Association Croatian Unity, Zagreb, Croatia*

Odnos pisanja i čitanja, odnosno pisca i čitaoca, kod Marka Marulića

Pokušat ćemo u našem izlaganju razjasniti odnos pisca i čitaoca, kako ga Marulić vidi, kroz analizu predgovora u njegovom djelu *Judita*. Predgovor *Juditi* ne sadrži ni pune dvije stranice teksta koji je prozni, za razliku od ostatka *Judite*, napisanog u dvanaestercu. Marulić nam pruža jedno od prvih tumačenja odnosa između pisca i čitaoca u povijesti hrvatske književnosti. U radu ćemo se osvrnuti i na iskustva Udruge Hrvatsko zajedništvo koja smo s hrvatskim kulturnim i drugim institucijama imali povodom 500. godišnjice prvotiska *Judite*, tiskane 1521. u Veneciji. Tu smo godišnjicu 2021. obilježili u Splitu tiskanjem posebnog izdanja *Judite* i postavljanjem skulpture naslovnog književnog lika ispred IV. splitske gimnazije »Marko Marulić«.

Relations Between Reading and Writing, that is, the Writer/Author and the Reader in Relation to Marko Marulić

With this presentation, we shall try to clear the relation between the author and the reader as seen by Marko Marulić through the analysis of his foreword concerning his epic *Judita*. The *Judita* foreword contains not even two full pages of text, the text being written in prose as opposed to the remaining parts of the epic written in duodecasyllable. In the history of Croatian literature, Marulić offers one of the first explanations concerning the writer/author relationship and the reader relationship. In this presentation, we shall also mention our personal experiences concerning the Croatian Unity Association, which we experienced with the Croatian cultural and other institutions on the occasion of the *Judita*,

the first print made in Venice in 1521. We denoted this 500th anniversary in Split in 2021 by printing a special *Judita* edition and by inaugurating the Judita statue as a literary character set in front of the IV High School “Marko Marulić” in Split.

IVAN MATIJEVIĆ

*Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Split, Croatia /
Filozofski fakultet, Sveučilište u Splitu, Hrvatska*

Politics in the Roman Republic During the Age of Cicero

The history of the Roman Republic in the period between the beginning of Sulla's dictatorship in 82 BC and Caesar's assassination in 44 BC is well known thanks to the philosopher, orator, and politician Cicero. He held high magistracies, and during his consulship, he managed to suppress serious social unrest, for a year, he governed the remote province of Cilicia. Cicero's time was in many ways the time of Sulla's political legacy, which produced his great opponent Catiline. Hundreds of Cicero's speeches and letters illuminate the political history of the time and the people who shaped the future of the Mediterranean.

Politika u Rimskoj Republici u doba Cicerona

Povijest Rimske Republike u razdoblju od početka Suline diktature 82. prije Krista do Cezarova ubojstva 44. prije Krista dobro je poznata zahvaljujući filozofu, govorniku i političaru Ciceronu. Obnašao je visoke magistrature, tijekom svog konzulata uspio je suzbiti ozbiljne društvene nemire, godinu dana upravljao je udaljenom provincijom Kilikijom. Ciceronovo vrijeme bilo je na mnogo načina vrijeme Sulina političkog nasljeđa koje je proizvelo njegovog velikog protivnika Katilinu. Stotine Ciceronovih govora i pisama osvjetljavaju političku povijest tog vremena i ljude koji su oblikovali budućnost Mediterana.

JELENA MIJIĆ¹, TAMARA PLEČAŠ²

*¹ Filozofski fakultet, Univerzitet u Beogradu, Srbija /
Faculty of Philosophy, University of Belgrade, Serbia*

*² Institut za filozofiju i društvenu teoriju, Univerzitet u Beogradu, Srbija /
Institute for Philosophy and Social Theory, University of Belgrade, Serbia*

Intelektualne vrline i suvremena epistemologija

Epistemologija vrline suvremeni je pristup u epistemologiji koji fokus postavlja na aristotelovskoj koncepciji intelektualnih vrlina. Posrijedi nije jedinstvena teorija, već skup različitih pristupa koji se mogu grupirati u jake i slabe teorije epistemologije vrline, prema načinu na koji interpretiraju pojam intelektualne vrline. Tako jedna od pionirki ove struje u epistemologiji, Linda Zagzebski, brani jaku tezu da su ključni epistemički pojmovi ustvari moralni pojmovi pozajmljeni iz etičkog diskursa. Cilj je rada da ispitamo na koje se načine suvremeni epistemolozi pozivaju na Aristotelovu teoriju intelektualnih vrlina te na koje načine epistemičke vrline mogu biti dragocjene u epistemologiji? Odnosno, mogu li epistemološki pristup(i) zasnovani na vrlinama transformirati polje suvremene epistemologije fokusirane na standardne epistemološke probleme ili pak otvaraju sasvim nova polja filozofskih istraživanja?

Intellectual Virtues and Contemporary Epistemology

Virtue epistemology is a contemporary approach to epistemology that focuses on the Aristotelian conception of intellectual virtues. It is not a single theory but a set of different approaches that can be grouped into strong and weak virtue epistemology theories, depending on how the concept of intellectual virtue is interpreted. Thus, one of the pioneers of this trend in epistemology, Linda Zagzebski, defends the strong thesis that key epistemic concepts are moral concepts borrowed from ethical discourse. The paper aims to examine how contemporary epistemologists refer to Aristotle's theory of intellectual virtues and how

epistemic virtues can be valuable to epistemology. That is, can the virtue-based epistemological approach(s) transform the field of contemporary epistemology focused on standard epistemological problems or, on the other hand, open entirely new fields of philosophical inquiry?

ZVONKO PANDŽIĆ

Würzburg, Njemačka /

Würzburg, Germany

Sveti Augustin i Boetije – dva učitelja Marka Marulića

Marko Marulić (1450. – 1524.) poznao je sva u njegovo doba tiskana djela sv. Augustina i Boetija. Dapače, on ih je vlastoručno komentirao, što je vidljivo na novootkrivenim inkunabulama. Pojedine izraze obojice preuzeo je i u *Juditi*, dakle, ne samo u svojim teološkim djelima. Razlog tomu je, između ostaloga, što Augustinovo djelo *De doctrina christiana (Kršćanski način izlaganja)* donosi i »sumu antičke hermeneutike« (Hans-Georg Gadamer). Marulića posebno zanima mišljenje o muzama i načelima izlaganja teksta rimskoga enciklopedista Marka T. Varona. Ona su prikazana i u Augustinovoj *De civitate Dei*. U Splitu (Franjevački samostan na Poljudu) u inkunabuli iz 1483. očuvan je, ali nije istraživani, njegov rukopisni *commento* na Ciceronovu *Rhetorica nova*. Danas se to djelo naziva *Rhetorica ad Herrenium*. Ona vjerojatno nije Ciceronova, nego nekoga suvremenika koji je poznao i njegovu *Rhetorica vetus (De inventione)*, koja je u inkunabuli otisnuta zajedno s *Rhetorica nova*. Uočljivo je ipak da Marulić uglavnom ekscerpira i komentira tumačenje koje je bilo tiskano uz *Rhetorica nova*. To tumačenje pripisuje se Mariju Viktorinu, rimskom retoru i učitelju sv. Augustina. Njemu Augustin zahvaljuje upoznavanje s djelima Platona, Plotina i inih platoničara. Nikakvo čudo dakle da je Viktorin pobudilo Marulićev interes, tim prije što se u njegovo doba mislilo da je on bio i učitelj sv. Jeronima. U British Library u Londonu otkrio sam i hrvatski prijevod u rukopisu jednoga Augustinova djela iz inkunabule koju je Marulić vlastoručno komentirao. Boetije je opet bio učitelj mnogih u srednjem vijeku. Uvelike ga je nasljedovao i Marulić, preuzevši čak i prozimetar, njegovu književnu vrstu iz *Utjehe filozofije*. Posljednji stih i Judite i Danteove *Božanstvene komedije* dolazi konačno od njihova zajedničkoga učitelja Boetija.

St. Augustine and Boethius as Teachers of Marko Marulić

Marko Marulić (1450–1524) knew all the works of St. Augustine and Boethius that were printed in his time. In fact, he commented on them in his own hand, which is visible on the newly discovered incunabula. He took some expressions from both of them for the Croatian national epic *Judith* (1521); thus, not only for his theological works. The reason for this is, among other things, that Augustine’s work *De doctrina Christiana* (*On the Christian Doctrine of Exegesis*), offers the “sum of ancient hermeneutics” (Hans-Georg Gadamer). Marulić is particularly interested in the opinion about the muses (*musae*) and the principles of the text exposition of the Roman encyclopedist Marcus T. Varro; they are also explained in Augustine’s *De civitate Dei* (*On the City of God*). In Split (the Franciscan Monastery at Poljud), his *commento* on Cicero’s *Rhetorica nova* is preserved, but never examined, on printed incunabula from 1483. Today, that work is called *Rhetorica ad Herrenium*. It is probably not Cicero’s, but it is taken from a contemporary who also knew his *Rhetorica vetus* (*De inventione*), which was usually printed in an incunabula together with *Rhetorica nova*. However, it is noticeable that Marulić excerpts and comments mainly on the interpretation that was printed with *Rhetorica nova*. This interpretation was attributed to Marius Victorinus, the Roman rhetorician and teacher of St. Augustine. Augustine follows him when introducing the works of Plato, Plotinus, and other platonici. Victorinus aroused Marulić’s interest, especially since in his time it was assumed that he was also a teacher of St. Jerome. Additionally, I also discovered in the British Library (London) a Croatian translation (manuscript) of one of Augustine’s works from the incunabula, which Marulić commented on in his own hand. Boethius was the teacher of many people in the Middle Ages. No wonder that Marulić, too, made extensive use of him, even employing prosimeter, his literary genre, from the Consolation of Philosophy. The final verse of *Judith*, which is shared with Dante’s *Divine Comedy*, stems from the same teacher whom they both had, Anicius Manlius Severinus Boethius.

IVAN PEOVIĆ

Split, Croatia /

Split, Hrvatska

On Happiness in Republican Tradition or How Changing Paradigms of the 16th Century Brought Forth the Pursuit of Happiness of the 18th Century

In this lecture, I will show the development of the idea of happiness from medieval ideas of common happiness as seen in Aquinas, and happiness achieved through submission in order to gain redemption, as seen in the beliefs of St Francis of Assisi, to the shift achieved under Machiavelli. I will also look into how Machiavelli negates one and develops the other idea, all the while enabling the development of the Enlightenment era of thinking. I will attempt to present how Machiavelli thinks of happiness in most of his works, from Florentine Histories and The Prince to Discourses. I will present how his ideas moved from Italy and found themselves in England, thanks to James Harrington, whose work influenced several English thinkers, finally reaching the Thirteen Colonies and France. I will try and present how, in those countries and contexts, republican thought was mixed with liberal thought, specifically in the works of Thomas Jefferson, James Madison, and Alexander Hamilton. Finally, we will look into how those ideas reached Ragusa and entered the canon of Croatian philosophy.

O sreći u republikanskoj tradiciji ili kako je promjena paradigmi u 16. stoljeću dovela do potrage za srećom 18. stoljeća

U ovom izlaganju prikazat ću razvoj ideje sreće od srednjovjekovne ideje zajedničke sreće, kakvu možemo naći u Tome Akvinskog, i sreće koja se postiže kroz ideju submisije da bi se dobio oprost kakvog zagovara Franjo Asiški, do promjene kakvu će koncept sreće imati

pod Machiavellijem, koji negira jedan koncept i transformira drugi, pritom omogućavajući razvoj prosvjetiteljskog razmišljanja. Prikazat ću kako Machiavelli razmišlja o sreći u većini svojih djela. Posebice ću sagledati *Firentinske povijesti*, *Vladara* i *Prvu dekadu Tita Livija* te kako su te ideje iz Italije došle do Engleske zahvaljujući Jamesu Harringtonu. Spomenut ću i kako je Harringotnov rad utjecao na niz engleskih mislilaca i naposljetku došao do Trinaest kolonija i Francuske. Razmotrit ću kako su te ideje miješale republikansku i liberalnu misao u djelima Thomasa Jeffersona, Jamesa Madisona i Alexandera Hamiltona. Konačno, sagledat ću kako su te ideje stigle do Dubrovnika i ušle u kanon hrvatske filozofije.

NIKOLA PETKOVIĆ

*Filozofski fakultet, Sveučilište u Rijeci, Hrvatska /
Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Rijeka, Croatia*

Govoriti kao knjiga: jezik, dijalekt, varijetet i korijeni hrvatske književnosti

Epska adaptacija biblijskog mita o Juditi, »u uershih hauracchi slose-na...« prvi je stihovani tekst hrvatske književnosti pisan na hrvatskom jeziku, što Marka Marulića čini »ocem hrvatske književnosti«.

No na kojem je to hrvatskom jeziku »u uersi hauracchi« točno Marko Marulić *slosio parvi hauracchi libar* kojega se nekoliko desetljeća s *jazika hauracchoh preuodu na hauracchi jazik*; odnosno, ako je *Judita* pisana na hrvatskom jeziku, zašto istu tu *Juditu* uporno prevodimo na hrvatski jezik? Činimo li to da bismo je osuvremenili?! Dobro. Ali nije li hrvatski jezik sa samog početka šesnaestog stoljeća bio čakavski književni jezik? Nije li time prvi hrvatski jezik rabljen za slaganje *uershih* zapravo čakavski književni jezik, tako da se pri prevođenju prve hrvatske knjige napisane na hrvatskom književnom jeziku na suvremeni hrvatski jezik uistinu radi o prevođenju, ali ne s hrvatskog na hrvatski, već s čakavskog na hrvatski jezik.

Polazeći od početka hrvatske književnosti začete u europskom i mediteranskom latinizmu, dakle, od samog početka 16. stoljeća; konkretno, »koristeći« spjev *Judita* Marka Marulića, začinjavca, u svojem u ću se izlaganju baviti sljedećim problemima: odnosom jezika i dijalekta u nacionalnoj književnosti, oblicima glotofagije te problemom prevođenja kao puko lingvističke i filologijske radnje gledane relacijski, dakle, u odnosu na koncept prevođenja kao kulturne adaptacije »podgrijavanim« otvorenim pitanjem o (ne)prevodivosti kultura.

Speak Like a Book: Language, Dialect, Variant, and Roots of Croatian Literature

Epic adaptation of the biblical myth of Judith, composed in Croatian verses, is the first fictionalized textual testimony written in Croatian, which makes its author, Marko Marulić, the founding father of Croatian Literature. But in which Croatian language or verses did Marko Marulić in fact compose this first epic – the epic that has been and is translated from Croatian into Croatian for several decades; i.e., if *Judith* was originally written in Croatian, why do we keep insisting on translating it into Croatian?

Do we do so because the Croatian language of the very beginning of the sixteenth century was the Chakavian language – a language that is considered to be a variant of the so-called Croatian Standard? So, when translating the first Croatian book written in the Croatian literary language into the contemporary Croatian language, what is our source language? Consequently, what is our target language? In other words, do we translate Croatian (back) to Croatian, or do we exchange Chakavian for its more legible currency: the Croatian?!

Departing from the beginning of Croatian literature conceived in European and Mediterranean Latinism, i.e., from the very beginning of the 16th century; specifically “using” the poem *Judith* and Marko Marulić, as the pioneer of our national literature, I deal with the following problems: 1) with the relationship between language and dialect in national literature, both synchronically and diachronically; 2) with two main forms of glottophagy, and finally, 3) with the problem of translation as a mere linguistic and philological act in relation to translation as a cultural adaptation.

MAJA POLJAK

*Department of Philosophy, University of Zadar, Croatia /
Odjel za filozofiju, Sveučilište u Zadru, Hrvatska*

Porphyry's *Isagoge* and the Problem of Universals in the Middle Ages

The problem of the universals was one of the most prominent problems of the Middle Ages, and it deals with the question of the ontological status of general concepts such as genera and species. The problem arose from the first paragraph of Porphyry's *Isagoge*, in which he formulates the question of the existence of genera and species and comments that his present work will not deal with an inquiry of such complexity. Porphyry wrote *Isagoge*, or *Introduction to Aristotle's Categories*, in Greek during the years of 268–270 A.D., when he was in Sicily. It was later translated into Latin by Boethius, and it soon became the standard textbook on logic for at least a millennium after his death. During the Middle Ages, several answers to the question of the universals arose, the most prominent of which were extreme realism, nominalism, and moderate realism. In our presentation, our aim is to delineate the main tenants of the aforementioned theories and to take a closer look at *Isagoge* as a text that sparked the debate.

Porfirijeve *Isagoge* i problem univerzalija u srednjem vijeku

Problem univerzalija bio je jedan od najvažnijih problema u srednjem vijeku, a vezan je za pitanje ontološkog statusa općih pojmova kao što su rod i vrsta. Problem je proizašao iz prvog paragrafa Porfirijeve *Isagoga*, u kojem on postavlja pitanje postojanja roda i vrste te nadodaje da njegovo djelo neće problematizirati tako složenu temu. Porfirije je napisao *Isagoge* ili *Uvod u Aristotelove Kategorije* na grčkom jeziku 268. – 270. godine za vrijeme boravka na Siciliji. Djelo je kasnije Bo-

etije preveo na latinski i ubrzo je postiglo status udžbenika iz logike. Taj je status zadržalo kroz sljedećih tisuću godina nakon Boetijeve smrti. Tijekom srednjeg vijeka pojavilo se nekoliko odgovora na problem univerzalija, među kojima nalazimo ekstremni realizam, nominalizam i umjereni realizam. Cilj je ovog izlaganja istaknuti osnovne teze prethodno spomenutih teorija i pobliže istražiti *Isagoge* kao tekst koji je potaknuo raspravu.

MITAR RADONJIĆ

*Crnogorski sigurnosni forum, Podgorica, Crna Gora /
Montenegrin Security Forum, Podgorica, Montenegro*

Utjecaj globalizacije na multikulturalnost Mediterana

Usporedno globalizaciji svjetske ekonomije, odvija se i globalizacija turističke industrije. Siromašni dijelovi svijeta, iako daleko od mogućnosti započinjanja intenzivne industrijske proizvodnje, mogu poboljšati svoju ekonomsku poziciju upravo kroz turističku aktivnost, praćenu ulaganjem u infrastrukturu, kapacitete i formiranje turističkih proizvoda. Kao antitezu neuspjeha ili smrti multikulturalizma, spomenut ćemo život Mediterana. Prvi razlog je taj što je multikulturalizam oduvijek prisutan na Mediteranu. Mediteran je multikulturalan sam po sebi i žarište je kulturnog pluralizma u zapadnoj Europi. Drugi razlog je mediteranska ruta kojom veliki broj imigranata pokušava doći u Europsku uniju, upravo sada kada je proglašen neuspjeh multikulturalizma.

The Impact of Globalization on the Multiculturalism of the Mediterranean

Along with the globalization of the world economy, the globalization of the tourism industry is also happening. Poor parts of the world, although far from the possibility of starting intensive industrial production, can improve their economic position precisely through tourism activity, accompanied by investment in infrastructure, capacity, and the formation of tourist products. As an antithesis to the failure or death of multiculturalism, we place the life of the Mediterranean, for several reasons. The first reason is that multiculturalism is always noted in the Mediterranean. The Mediterranean is multicultural in itself and is a hotbed of cultural pluralism in Western Europe. Another reason is the Mediterranean route, by which a large number of immigrants are trying to come to the European Union, right now that it has declared the failure of multiculturalism.

HRVOJE RELJA

*Filozofski fakultet, Sveučilište u Splitu, Hrvatska /
Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Split, Croatia*

Aristotelova knjiga *O duši* kao ishodiše novosti i problema

Aristotel svoje mišljenje o naravi uma, a time i o racionalnom aspektu duše izlaže u 4. i 5. poglavlju III. knjige *O duši*. Dok 4. poglavlje na jasan i nedvosmislen način pokazuje da je »nužno da um, budući da sve misli, bude nepomiješan« [429a 19] s stvari, tj. da je duhovan/nematerijalan, te je stoga »um od tijela odvojiv« [429b 5]. Njegovo objašnjenje naravi uma doneseno u 5. poglavlju iz samog teksta nije nedvosmisleno jasno, te je kroz povijest filozofije bilo mnogostruko i često na oprečne načine interpretirano. Max Wilhelm Theiler tvrdi da »ne postoji odlomak antičke filozofije koji je izazvao toliko mnoštvo tumačenja kao ovo poglavlje od pola stranice. Njegova opskurnost i krajnja kratkoća su ozloglašeni.« Na sličan način Henry Blumenthal primjećuje da je taj odlomak »izazvao više kontroverzi nego bilo koje drugo Aristotelovo poglavlje«, a Thomas Kjeller Johansen opisuje ga kao »najnejasnije i najosporavanije u Aristotelovom korpusu«.

U radu ćemo pokušati iznijeti najvažnije interpretacije teksta u antici (Eudema Rođanina, Teofrasta i Aleksandra Afrodizijskog), u arapskih mislilaca (Al-Farabija, Avicenne i Averroësa) i u skolastici (svetog Bonaventure i svetog Tome Akvinskog) ukazujući na zavisnost njihovih interpretacija o njihovim stožernim metafizičkim počelima.

Aristotle's Book *On the Soul* as the Origin of News and Problems

Aristotle presents his opinion on the nature of the intellect and thus on the rational aspect of the soul in Chapters 4 and 5 of Book III of *On the Soul*. While chapter 4 clearly and unambiguously shows that "since it [the intellect] thinks all things, it is necessary [...] for it to be

‘unmixed’” [429a 19] with matter, i.e., that it is spiritual/immaterial, and therefore the intellect is separate from the body [429b 5]. His explanation of the nature of the intellect, given in Chapter 5 of the text itself, is not unambiguous and has been interpreted many times and often in contradictory ways throughout the history of philosophy. Max Wilhelm Theiler claims that “there is no passage in ancient philosophy that has given rise to so many interpretations as this half-page chapter. Its obscurity and extreme brevity are notorious.” Similarly, Henry Blumenthal notes that the passage “has generated more controversy than any other Aristotle’s chapter,” and Thomas Kjeller Johansen describes it as “the most obscure and controversial in Aristotle’s corpus.”

In this paper, we will try to present the main interpretations of the text in antiquity (Eudemus of Rhodes, Theophrastus, and Alexander of Aphrodisias), in Arabic thinkers (Al-Farabi, Avicenna, and Averroës), and in Scholasticism (St. Bonaventure and St. Thomas Aquinas), pointing out the dependence of their interpretations on their central metaphysical assumptions.

VLADIMIR RISMONDO

*Akademija za umjetnost i kulturu, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u
Osijeku, Hrvatska /*

Academy of Arts, Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Croatia

Filozofija polisa i megalopolisa: egzistencijalistička pozicija čovjeka i antičke arhitekture u rasponu od Sokrata, preko Diogena iz Sinope do Marka Aurelija

Izlaganje polazi od usporedbe radova Jamesa Alexandera i Christiana Norberga Shulza. Prvi autor je filozofijski razlikovao pojmove ‘polis’ i ‘imperij’, dok je drugi – kroz istraživanje tzv. »egzistencijalnog prostora« – dao smjernice za razumijevanje dva ključna, ali prostorno i vremenski udaljena spomenika antičke arhitekture: atenskog Partenona i rimskog Panteona. Suština polisa temelji se na opipljivoj prostornoj bliskosti te dijalektičkom prepoznavanju različitosti političkog identiteta građana koji ga konstituiraju, dok carstvo s druge strane može poznavati tek sebe samo. Takav »politički solipsizam« zapravo implicira globalističku poziciju Mediterana u kasnoj Antici, odnosno određenost samouspostavljenim kozmičkim gabaritima. Kao takav se i ne može temeljiti na dijalektičkim, već isključivo etičkim, pa i egzistencijalističkim pretpostavkama. U istom kontekstu povlači se paralela te nalazi distinkcija između filozofijskih pozicija Sokrata, kinika Diogena iz Sinope te stoika Marka Aurelija.

The Philosophy of the Polis and Megalopolis: The Existentialist Position of a Human Being and Ancient Architecture from Socrates through Diogenes of Sinope to Marcus Aurelius

The presentation starts with a comparison of the works of James Alexander and Christian Norberg Schulz. The first author made a philosophical distinction between the terms “polis” and “empire,” while

the second – through the research of the so-called “existential space” – provided guidelines for the understanding of two key but spatially and temporally distant monuments of ancient architecture: the Athenian Parthenon and the Roman Pantheon. The essence of the polis is based on tangible spatial proximity and the dialectical recognition of the diversity of the political identity between the citizens who constitute it, while the empire, on the other hand, can know only itself. Such “political solipsism” actually implies the global position of the Mediterranean in late Antiquity, i.e., determination by self-established cosmic parameters. As such, it cannot be based on dialectical but exclusively ethical, even existentialist assumptions. In the same context, a parallel is drawn and a distinction is found between the philosophical positions of Socrates, Diogenes of Sinope, the Cynic, and Marcus Aurelius, the Stoic.

VANI ROŠČIĆ

*Odjel za filozofiju, Sveučilište u Zadru, Hrvatska /
Department of Philosophy, University of Zadar, Croatia*

Kontemplacija i stvaralaštvo

Između ostalih autora, Plotin na najodlučniji način sjedinjuje kontemplaciju i stvaralaštvo. Ljepota je sjaj forme koji se daje i iziskuje kontemplaciju. Umjetničko se stvaralaštvo, sjajnost ljepote koja nema formu, preko kontemplacije pretvara u vidljivu formu. Cilj je ovog izlaganja obrada aktivnosti koja je »dovoljna samoj sebi«, »ne proizvodi zamor« te donosi »savršenu sreću«. Kontemplacija kao stanje mira i staloženosti, stanje izrazitog primanja, daleko je od pasivnosti, inercije i potpunog zaborava sebe. Plotin kontemplaciju vidi kao vrhunac intenzivne aktivnosti; kongenijalnosti uma s kontempliranom formom. Pred lijepom formom ne preostaje drugo nego zaustaviti se u divljenju sjaju i jasnoći harmonije, koju njeni dijelovi žive u koherenciji s cjelinom. Umjetničko stvaralaštvo prije svega je nutarnja djelatnost. Prema Plotinu, ništa nije tako produktivno kao kontemplacija. Dapače, što je kontemplacija uzvišenija to će proizvodnja biti snažnija i ljepša, jer uzdizanje u redu misli donosi uspješnost u redu djelovanja.

Contemplation and Creativity

Among other authors, Plotinus unites contemplation and creativity in the most decisive way. Beauty is the splendor of form that is given and requires contemplation. Artistic creation, the brilliance of beauty that has no form, is transformed into a visible form through contemplation. The goal of this presentation is to discuss activities that are “sufficient in themselves,” “do not cause fatigue,” and bring “perfect happiness”. Contemplation as a state of peace and calmness, a state of extreme acceptance, is far from passivity, inertia, and complete self-forgetfulness. Plotinus sees contemplation as the peak of intense

activity; there is congeniality between the mind and the contemplated form. In front of a beautiful form, there is nothing left to do but stop and admire the brilliance and clarity of the harmony, in which its parts live in coherence with the whole. Artistic creation is first and foremost an inner activity, and according to Plotinus, nothing is as productive as contemplation; indeed, the higher the contemplation, the stronger and more beautiful the production will be because the elevation in the order of thought brings success in the order of action.

ALEN TAFRA

*Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti, Sveučilište Jurja Dobrile u Puli,
Hrvatska /*

Faculty of Educational Sciences, Juraj Dobrila University of Pula, Croatia

Pedagoška misao Mije Mirkovića: kroz prizmu »filozofske geografije«

Mijo Mirković najveći je suvremeni hrvatski intelektualac iz Istre, čije je djelovanje obilježeno iznimnom kompleksnošću i bogatstvom koje povezuje znanstvenu interdisciplinarnost s javnim djelovanjem i umjetničkim stvaralaštvom (Mate Balota). Filozofiji se Mirković ponajviše približio već u svojoj doktorskoj disertaciji iz 1923. godine, kada u analizi uzroka gospodarske zaostalosti slavenskih naroda primjenjuje kulturnu geografiju i filozofiju povijesti, rabeći diskurs koji je kasnije u postkolonijalnim studijima nazvan orijentalističkim i eurocentričnim. S druge strane, u njegovu žurnalističkom, esejističkom i beletrističkom stvaralaštvu nerijetko prevladava suprotan, zamalo okcidentalistički diskurs – projiciran na istarske mikrosvjetove – kao i elementi svojevrse pedagogije potlačenih. Stoga je autorove tekstove nužno interpretirati unutar cjeline opusa, uzimajući u obzir društveno-povijesne uvjete njihova nastanka. Jedino je unutar naznačenog konteksta moguće adekvatno rekonstruirati ne samo Mirkovićevu pedagošku misao – kao vjerojatnu poantu njegove ukupne životne prakse – nego i smisao autorovih ambivalencija (racionalizam – romantizam, liberalizam – socijalizam, individualizam – kolektivizam, Zapad – Istok).

Pedagogical Thought of Mijo Mirković: Through the Prism of “Philosophical Geography”

Mijo Mirković is the greatest contemporary Croatian intellectual from Istria, whose work is characterized by exceptional complexity and richness that encompasses scientific interdisciplinarity with public

activity and artistic creativity (Mate Balota). Mirković came closest to philosophy already in his doctoral thesis from 1923, when he applied cultural geography and philosophy of history in his analysis of the causes of the economic backwardness of the Slavic peoples, using a discourse that was later called Orientalist and Eurocentric in postcolonial studies. On the other hand, in his newspaper articles, essays, and fiction, a contrary, almost Occidentalist discourse – projected onto the Istrian microcosm—often prevails. Also, these works abound with elements of a kind of pedagogy for the oppressed. Therefore, it is necessary to interpret the author's texts within the entirety of the oeuvre, taking into account the socio-historical conditions of their creation. Only within the indicated context is it possible to adequately reconstruct not only Mirković's pedagogical thought – as probably the most important point of his overall life practice – but also the meaning of the author's ambivalence (rationalism vs. romanticism, liberalism vs. socialism, individualism vs. collectivism, West vs. East).

SONJA TOMOVIĆ ŠUNDIĆ

*Fakultet političkih nauka, Univerzitet Crne Gore, Podgorica, Crna Gora /
Faculty of Political Sciences, University of Montenegro, Podgorica,
Montenegro*

Njegoš kao mediteranski mislilac: filozofija čovjeka u *Luči mikrokozma*

Njegoševo shvaćanje obrazloženo u *Luči mikrokozma* polazi od stano-
višta da je on estetsko, etičko i religiozno biće. Njegova ideja o čo-
vjeku neposredno je povezana s antičkim misliocima, u prvom redu
Platonom, neoplatonizmom, kao i srednjovjekovnim teološkim učenji-
ma kršćanskih filozofa. Već u ranim refleksivnim pjesmama, Njegoš
je nastojao objasniti svoj temeljni filozofsko-antropološki svjetonazor,
razumijevajući čovjeka kao dualno biće koje je svojom tjelesnom eg-
zistencijom vezano za zemaljski plan, dok je svojom duševnom lučom
vezan za idealni, vječni svijet. Njegoševa poezija u *Luči* sinteza je ideja
i pojmova koji su vjekovima kružili prostorom Mediterana, počev od
platonizma do filozofije sv. Augustina i patristike. Također, njegov po-
jam svjetlosti, koji ima istaknuto mjesto u njegovom spjevu, korespon-
dira sa svjetlosnim teogonijama i kozmogonijama koje su bile snažno
zastupljene u antičkom periodu.

Njegoš as a Mediterranean Thinker: Philosophy of Man in *The Light of Microcosm*

Njegoš's understanding explained in *The Light of Microcosm* is founded
on the view that he is an aesthetic, ethical, and religious being. His idea
of man is directly related to the ancient thinkers, primarily Plato and
Neoplatonism, as well as the medieval theological teachings of Christian
philosophers. Already in his early reflective poems, Njegoš endeavored
to explain his fundamental philosophical-anthropological worldview,
understanding man as a dual being tied to the earthly plane with his

physical existence, while his soul light is tied to the ideal, eternal world. Njegoš's poetry in *The Light* is a synthesis of ideas and concepts that have been circulating in the Mediterranean area for centuries, starting from Platonism to the philosophy of St. Augustine and the Patristics. Additionally, his concept of light, which has a prominent place in his poem, corresponds with light Theogonies and Cosmogonies that were strongly present in the ancient period.

DAFNE VIDANEC¹, MILE MARINČIĆ²

¹ *Veleučilište Baltazar, Zaprešić, Hrvatska /
Baltazar Polytechnic, Zaprešić, Croatia*

² *Veleučilište Ivanić-Grad, Hrvatska /
Polytechnic of Ivanić-Grad, Croatia*

Transhumanizam: kako ga shvatiti? – moralno-filozofijski i bioetički pogled

Čovjek (*homo* od lat. *humus* – zemlja) je oduvijek bio u središtu filozofijskoga razmatranja, što se ima zahvaliti obuhvatnom misaonom projektu o čovjeku i njegovu životu stvorenome u peru glasovitih antičkih mislioca antropološkoga razdoblja: Sokrat, Platon, Aristotel. Taj majeutičko-idejno-humanistički koncept razvijao se kroz stoljeća – sve do naših dana – kulminirao je idejom renesansnog titanizma Giovannija Pica od Mirandole i Marsilija Ficina; ucijepio se u prirodoznanstvenu, kartezijsku sliku o »odriješenom čovjeku« (Descartes, Ch. Taylor) i postao motivom Pascalova diskursa o »maloci« i »veličini« (*Misli*, frag. 431). Potonje je pronašlo novo diskurzivno sidrište koje je postalo osnovom za novi pogled na čovjeka: transhumanizam.

Autori ovim elaboratom žele približiti problemski pristup razumijevanju transhumanizma kroz odabrane segmente filozofijskih uvida koje se uzima za ishodišnu točku od koje se polazi u razmatranju i vrednovanju njegovih etičkih i bioetičkih reperkusija, kako u javnom diskursu tako i u znanosti. Autori će se u ovom radu posebno nastojati osvrnuti na područje biomedicine i zdravstva, polje kliničke medicinske znanosti s posebnim osvrtom na fizioterapiju.

Transhumanism: How to Explain It? – Ethical and Bioethical Approach

Man (in Latin *homo*, derived from *humus* – soil; land) has taken the central position of philosophical reasoning since ever, what we can

thank to the comprehensive historical philosophical project of man made by handy writers belonged to the anthropological era within the ancient times: Socrates, Plato, and Aristotle. This maieutical-ideological based concept has been developing throughout history up to onwards; and culminated with the very idea of the concept of titanism specific to philosophical conception spread in the age of Renaissance and related to thinkers such as Givanni Pico della Mirandola and Marsilio Ficino; moreover, this ancient concept became the basis of the Carthesian and natural science picture of man as “disengaged reason” (Descartes, Ch. Taylor) and hence became a part of Pascal’s discourse on “misère and grandeur” (*Pensées*, fr. 431). The last mentioned had been detected as the new anchor in a discursive speech on the idea of transhumanism.

The authors of the given elaboration tend to provoke a potential audience for a more comprehensive approach to the transhumanism issue explicated through selected philosophical insights with an accent on ethical and bioethical repercussions on an account of scientific and public discourse with an emphasis on health and biomedicine dealing with the clinical practice of physiotherapy.

IVAN VRANJEŠ

Osijek, Hrvatska /

Osijek, Croatia

Kršćanstvo kao hladno oružje – Marulićev vapaj za političkim preustrojstvom Europe

U jeku osmanskih osvajačkih pohoda prema zapadnim krajevima, otac naše književnosti, Marko Marulić, napisao je svoju *Poslanicu papi Hadrijanu VI. o nesrećama koje nas snalaze i poziv na opće ujedinjenje i mir svih kršćana* (*Epistola domini Marci Maruli Spalatensis ad Adrianum VI pont. max. de calamitatibus occurrentibus et exhortatio ad communem omnium Christianorum unionem et pacem*). Pred opravdani strah od raspada dotadašnje zapadne civilizacije Marulić je postavio upravo njen tadašnji temelj – kršćanstvo – kao svojevrсни štít. Kao istaknuti kršćanski humanist, *Splićanin* prethodno navedeno rješenje nije mogao zaobići. No, u svom izlaganju želim razjasniti politički potencijal takve ideje, jednako kao i njenu ispravnost u kršćanskom okviru.

Christianity as a Cold Weapon – Marulić’s Cry for the Political Reorganization of Europe

In the midst of the Ottoman conquests towards the western regions, the father of our literature, Marko Marulić, wrote his *Letter to Pope Adrian VI about the misfortunes that befall us and a call for the general union and peace of all Christians* (*Epistola domini Marci Maruli Spalatensis ad Adrianum VI pont. max. de calamitatibus occurrentibus et exhortatio ad communem omnium Christianorum unionem et pacem*). Faced with the justified fear of the disintegration of the then Western civilization, Marulić set its foundation – Christianity – as a kind of shield. As a prominent Christian humanist, *Splićanin* could not avoid the aforementioned solution. However, in my presentation, I want to clarify the political potential of such an idea, as well as its correctness within the Christian framework.

MARKO VUČETIĆ

*Odjel za filozofiju, Sveučilište u Zadru, Hrvatska /
Department of Philosophy, University of Zadar, Croatia*

Antropologija slike Božje, ništavila i mimetičkog nasilja

U izlaganju se analiziraju vlastitosti triju antropologija: kršćanske, sartreovske te antropologije mimetičkog nasilja. Kršćanska antropologija čovjeka određuje kao biće koje je stvoreno na sliku Božju (*imago Dei*) i kršćani su se dužni, na razini ontološko-eshatološkog imperativa, prema svakom čovjeku odnositi kao prema slici Božjoj, neovisno o tome je li neki konkretan čovjek vjerom pristao uz Boga ili se Bog nalazi izvan njegovog egzistencijalnog interesa. Čovjek kao slika Božja ne utemeljuje kršćansku zajednicu u smislu da su samo kršćani stvoreni na sliku Božju, nego služi kao antropološka legitimacija je li netko uopće kršćanin. Ako kršćanin nije u stanju drugog čovjeka promatrati kao sliku Božju, riječ je o krivotvorenom kršćaninu.

Sartreovska antropologija promatra se kao antropologija samoniklog humanizma koji proizlazi iz čovjekove svijesti kako njegova sloboda ili posebnost njegove egzistencije ne proizlazi iz stvarateljskog autoriteta nekog metafizičkog bića, nego isključivo iz strukture ništavila njegovog bitka koje može poništiti prošlost ili, naprotiv, ako to nije u mogućnosti, ta se antropologija urušava u monumentalni očaj stvarnosti koja postoji bez ikakvog unutarnjeg dinamizma. Čovjek, shvaćen kao biće ništavila, razvija odgovornost prema vlastitoj egzistenciji, ali i egzistenciji drugih ljudskih bića prerastajući u humanizam.

Konačno, antropologija mimetičkog nasilja antropologija je depersonaliziranog čovjeka koji interpretaciju vlastitog bivanja crpi iz sjećanja na čin žrtvovanja nekog ljudskog bića. Interpretirajući to žrtvovanje, stvara se zajednica spremna u svakom trenutku opravdati vlastito nasilje prema neprijatelju te istovremeno razviti solidarnost isključivo prema pripadnicima vlastite zajednice. U takvim zajednicama čovjek je čovjek onoliko koliko je spreman imitirati, razvijati i braniti nasilje iz kojega je nastala njegova zajednica.

U izlaganju se svaka od ovih antropologija propituje s pozicija preostale dvije antropologije.

Anthropology of the Image of God, Nothingness, and Mimetic Violence

The presentation analyses three anthropological conceptions: Christian anthropology, Sartre's anthropology, and the anthropology of mimetic violence. Christian anthropology determines the human being as a being created according to the image of God (*imago dei*), and Christians have the obligation to treat each human being as an image of God, without regard to the fact of whether this concrete human being has accepted the belief in God or placed God outside of her existential interest. This obligation is realized as an ontological and eschatological imperative. A human being as an image of God does not find the Christian community in the sense of believing that only Christians are created according to the image of God. *Imago Dei* belief rather serves to testify if somebody is a Christian at all. If a Christian is not capable of considering another human being as an image of God, she is a forged Christian.

Sartre's anthropology is usually seen as an anthropology of autonomous humanism that stems from the awareness that freedom or the uniqueness of existence is not a product of the creative authority of a metaphysical being. Rather, freedom and uniqueness emerge solely from the structure of nothingness in her Being, which is capable of annulling history. If such a Being is not capable of doing so, this anthropology collapses into a colossal despair without any internal dynamism. The human being, construed as a being of nothingness, develops a responsibility towards its existence and the existence of others, which in turn results in humanism.

Finally, the anthropology of mimetic violence is the anthropology of a depersonalised human being that found its existence in the memory of the sacrifice of another human being. Through this interpretation, a community is created that is, at any moment, ready to justify its violence

towards the enemy and its solidarity solely towards the members of the community. A human being is a human being in a community only as much as she is willing to imitate, develop, and defend the violence from which the community was created.

The presentation analyses each of the three anthropologies from the perspective of the remaining two anthropologies.

DŽEVAD ZEČIĆ

*Internacionalna akademija nauka i umjetnosti u Bosni i Hercegovini,
Sarajevo, Bosna i Hercegovina /*

*International Academy of Science and Arts in Bosnia and Herzegovina,
Sarajevo, Bosnia and Herzegovina*

Harmonija sfera Ihvan al-safa

Ihvan al-safa bio je tajni neopitagorejski savez koji je djelovao u drugoj polovici 10. stoljeća u Basri. U svom djelu *O glazbi* raspravljaju u četvrtoj poslanici, nakon aritmetike, geometrije i astronomije. Njihova rasprava o glazbi i glazbenim instrumentima odaje snažne pitagorejske i neoplatonske utjecaje. Ikhwan je uključio važan pitagorejski element – *harmoniju sfera*. Prema pitagorejcima, promjeri i brzina rotirajućih sfera slijede matematičke proporcije identične onima glazbenih nota na žici. Okrećući se, kugle stvaraju harmonije koje odgovaraju glazbi sublunarnog svijeta. To je bila ideja o jedinstvenom i hijerarhijskom kozmosu u kojem su svi dijelovi međusobno povezani, djelujući prema istim matematičkim proporcijama i principima. Ovom pitagorejskom shvaćanju glazbe Ikhwan je dodao platonsku ideju mimezisa.

The Harmony of the Spheres of the Ikhwan al-Safa

The Ikhwan al-Safa was a secret neopythagorean guild active in the second half of the 10th century in Basra. In their work *On Music* discuss in the fourth epistle, after arithmetic, geometry, and astronomy. Their discussion of music and musical instruments reveals strong Pythagorean and Neoplatonic influences. The Ikhwan al-Safa included the important Pythagorean element of the harmony of the spheres. According to the Pythagoreans, the diameters and speed of the rotating spheres follow the same mathematical proportions, identical to those of musical notes on a string. Turning, the spheres create harmonies, which correspond to the music of the sublunar world. It was the idea of a unified and hierarchical cosmos in which all parts are interconnected, operating

according to the same mathematical proportions and principles. To this Pythagorean understanding of music, the Ikhwan al-Safa added the Platonic idea of mimesis.

MLADEN ŽIVKOVIĆ

Vis, Hrvatska /

Vis, Croatia

Marulić (1524. – 2024.): hrvatski i europski suvremenik

Svojim opusom Marulić je stvarao europsku i hrvatsku kulturu i identitet. Marulićem se Hrvatska europeizirala i kroatizirala. Njime se Europa europeizirala. Na hrvatskoj granici, koja je onda i danas ujedno i europska, odvija se invazija Azije u Hrvatsku i Europu. Mi se danas, kao i on u svoje vrijeme, suočavamo s ratom i prijetnjom velikog rata s nesagledivim posljedicama. Gajenje mira, zalaganja za mir i življenje mirotvorstva traži herojski angažman i heroje mira. Marulić je promišljao o miru i gajio u svom opusu herojski patos.

Marulić je svjedok početka procesa sekularizacije i dekristijanizacije koji je u ovo naše doba dovršen. Europa i Hrvatska izgubile su svoj kršćanski identitet. Marulićev opus mogao bi nam pomoći u stvaralačkom preuzimanju onoga što je u kršćanstvu životno i neprolazno. Stoga se može reći da Marulićev etički kristocentrički nauk ne samo da nije izgubio na značenju nego je njegovo zauzimanje za stožerne moralne vrijednosti jednako aktualno, jer je moralno propadanje Europe i Hrvatske poprimilo takve razmjere da im prijete nestankom.

Naš sadašnji pristup Maruliću, iako prigodan, nastavlja se na intenzivno bavljenje njegovim opusom koje u Hrvatskoj traje već više desetljeća. To bavljenje ima smisla ako kod Marulića tražimo naputke za osvještavanje našeg povijesnog trenutka i suočavanja sa svim izazovima koje sa sobom nosi. Te naputke sigurno ćemo pronaći kod Marulića, europskog i hrvatskog kršćanskog humanista i moralista, književnika i zauzetog intelektualca koji se brine za sudbinu Europe i domovine.

Marulić (1524–2024): Croatian and European Contemporary

With his literary work, Marulić created European and Croatian culture and identity. Croatia was Europeanized and Croatized by Marulić. With him, Europe became Europeanized. The Asian invasion of Croatia and Europe took place on the Croatian border, which was then and is also the European border. We today, like him in his time, are facing war and the threat of a great war with dire consequences. Cultivating peace, advocating for peace, and living placemaking requires heroic engagement and heroes of peace. Marulić thought about peace and cultivated heroic pathos in his work.

Marulić is a witness to the beginning of the process of secularization and de-Christianization, which has been completed in our time. Europe and Croatia have lost their Christian identity. Marulić's opus could help us in creatively taking over what is vital and impermanent in Christianity. Therefore, it can be said that Marulić's ethical Christocentric teaching has not only not lost its meaning, but his commitment to core moral values is equally current because the moral decay of Europe and Croatia has reached such proportions that it threatens them with extinction.

Our current approach to Marulić, although convenient, continues the intensive engagement with his oeuvre, which has been going on in Croatia for decades. This pursuit makes sense if we look to Marulić for instructions on how to become aware of our historical moment and face all the challenges it brings. We will certainly find these instructions in Marulić, a European and Croatian Christian humanist and moralist, writer, and busy intellectual who takes care of the fate of Europe and the homeland.

ADRESAR SUDIONIKA /
ADDRESSES OF THE PARTICIPANTS

Nella Arambasin

Université de Franche-Comté
rue Mégevand
25000 Besançon
Francuska
e-mail: arambasin.nella@gmail.com

Davor Balić

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku
Filozofski fakultet
Lorenza Jägera 9
31000 Osijek
Hrvatska
e-mail: dbalic@ffos.hr

Ivan Bekavac Basić

Kušlanova 59
10000 Zagreb
Hrvatska
e-mail: ivanbekavac@yahoo.com

Marin Beroš

Stankovićeve 18
52100 Pula
Hrvatska
e-mail: marin.beros@pilar.hr

Petra Božanić

Sveučilište u Splitu
Filozofski fakultet
Poljička cesta 35
21000 Split
Hrvatska
e-mail: petboz@ffst.hr

Josip Ćapin

Sveučilište u Zadru
Odjel za filozofiju
Mihovila Pavlinovića 1
23000 Zadar
Hrvatska
e-mail: jcapin@unizd.hr

Bruno Ćurko

Sveučilište u Splitu
Filozofski fakultet
Poljička cesta 35
21000 Split
Hrvatska
e-mail: bcurko@ffst.hr

Ivana Dević

Sveučilišna knjižnica u Splitu
Ruđera Boškovića 31
21000 Split
Hrvatska
e-mail: isaric@svkst.hr

Aneli Dragojević Mijatović

Sveučilište u Rijeci
Filozofski fakultet
Sveučilišna avenija 4
51000 Rijeka
Hrvatska
e-mail: admijatovic@uniri.hr

Vladimir Drekalović

Univerzitet Crne Gore
Cetinjski Put 2
Podgorica 81000
Crna Gora
e-mail: drekalovicv@gmail.com

Ivo Džinić

Sveučilište u Zagrebu
Fakultet hrvatskih studija
Borongajska cesta 83d
10000 Zagreb
Hrvatska
e-mail: idzinic@fhs.unizg.hr

Dora Ivanišević

Central European University
Quellenstraße 51–55
1100 Wien
Austrija
e-mail: IvanisevicD@ceu.edu

Marko Kos

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
Ivana Lučića 3
10000 Zagreb
Hrvatska
e-mail: markokos.mail@gmail.com

Vlaho Kovačević

Sveučilište u Splitu
Filozofski fakultet
Poljička cesta 35
21000 Split
Hrvatska
e-mail: vkovacevic@ffst.hr

Dušan Krcunović

Univerzitet Crne Gore
Filozofski fakultet
Danila Bojovića b.b.
81400 Nikšić
Crna Gora
e-mail: dusankrcunovic@t-com.me

Gordana Krcunović

Univerzitet Crne Gore
Filozofski fakultet
Danila Bojovića b.b.
81400 Nikšić
Crna Gora
e-mail: gordanak@ucg.ac.me

Mislav Kukoč

Vrankovečka ulica 7
10000 Zagreb
Hrvatska
e-mail: mislav.kukoc1@gmail.com

Bojana Lakićević-Đuranović

Univerzitet Crne Gore
Pravni fakultet
13. Jula 2
81000 Podgorica
Crna Gora
e-mail: bojanal@ucg.ac.me

Bratislav Lučin

Rendićeva 24/VI
21000 Split
Hrvatska
e-mail: bracolucin3@gmail.com

Krunoslav Malenica

Sveučilište u Splitu
Filozofski fakultet
Poljička cesta 35
21000 Split
Hrvatska
e-mail: kmalenica@ffst.hr

Mile Marinčić

Veleučilište Ivanić-Grad
Moslavačka 13
10310 Ivanić-Grad
Hrvatska
e-mail: marincic.mile@gmail.com

Gordan Matas

Sveučilište u Splitu
Filozofski fakultet
Poljička cesta 35
21000 Split
Hrvatska
e-mail: gmatas@ffst.hr

Nediljko Matić

Udruga Hrvatsko zajedništvo
Vale Vouka 7
10000 Zagreb
Hrvatska
e-mail: nediljko.matic@gmail.com

Ivan Matijević

Sveučilište u Splitu
Filozofski fakultet
Poljička cesta 35
21000 Split
Hrvatska
e-mail: imatijev@ffst.hr

Aleksandar Mijatović

Sveučilište u Rijeci
Filozofski fakultet
Sveučilišna avenija 4
51000 Rijeka
Hrvatska
e-mail: aleksandar.mijatovic@uniri.hr

Jelena Mijić

Univerzitet u Beogradu
Filozofski fakultet
Čika Ljubina 18-20
11000 Beograd
Srbija
e-mail: jelena.mijic@f.bg.ac.rs

Marina Milivojević Pinto

OŠ Pakoštane
Bana Josipa Jelačića 1
23211 Pakoštane
Hrvatska
e-mail: sunce.marina@gmail.com

Zvonko Pandžić

Mühlenstraße 12
97084 Würzburg
Njemačka
e-mail: zvonko-pandzic@t-online.de

Nikola Petković

Sveučilište u Rijeci
Filozofski fakultet
Sveučilišna avenija 4
51000 Rijeka
Hrvatska
e-mail: nikola.petkovic@ffri.uniri.hr

Ivan Peović

Dražanac 56
21000 Split
Hrvatska
e-mail: ipeovic@yahoo.com

Tamara Plećaš

Univerzitet u Beogradu
Institut za filozofiju i društvenu teoriju
Kraljice Natalije 45
11000 Beograd
Srbija
e-mail: tamara.plecas@ifdt.bg.ac.rs

Maja Poljak

Sveučilište u Zadru
Odjel za filozofiju
Obala kralja Petra Krešimira IV, br. 2
23000 Zadar
Hrvatska
e-mail: mpoljak@unizd.hr

Mitar Radonjić

Filandar BB
85410 Danilovgrad
Crna Gora
e-mail: kontakt@radonjicmitar.me

Hrvoje Relja

Sveučilište u Splitu
Filozofski fakultet
Poljička cesta 35
21000 Split
Hrvatska
e-mail: hrelja@ffst.hr

Vladimir Rismondo

Trg senjskih uskoka 3
10020 Zagreb
Hrvatska
e-mail: vrismond@gmail.com

Vani Roščić

Sveučilište u Zadru
Odjel za filozofiju
Obala kralja Petra Krešimira IV 2
23000 Zadar
Hrvatska
e-mail: vroscic@unizd.hr

Šaćir Filandra

Univerzitet u Sarajevu
Fakultet političkih nauka
Skenderija 72
71000 Sarajevo
Bosna i Hercegovina
e-mail: sacir.filandra@fpn.unsa.ba

Alen Tafra

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti
Zagrebačka 30
52100 Pula
Hrvatska
e-mail: alen.tafra@unipu.hr

Sonja Tomović Šundić

Univerzitet Crne Gore
Fakultet političkih nauka
13. Jula 2
81000 Podgorica
Crna Gora
e-mail: stomovic@t-com.me

Dafne Vidanec

Veleučilište Baltazar Zaprešić
Ul. Vladimira Novaka 23
10290 Zaprešić
Hrvatska
e-mail: dafne.vidanec@gmail.com

Ivan Vranješ

Žumberačka 41
31000 Osijek
Hrvatska
e-mail: ivranjes@outlook.com

Marko Vučetić

Sveučilište u Zadru
Odjel za filozofiju
Obala kralja Petra Krešimira IV, br. 2
23000 Zadar
e-mail: mvucetic@unizd.hr

Dževad Zečić

Bulevar Kulina bana 28D/4
72000 Zenica
Bosna i Hercegovina
e-mail: dzevad.zecic@unze.ba

Mladen Živković

Galija 1
21480 Vis
e-mail: mlazivko@inet.hr

IZDAVAČI

Hrvatsko filozofsko društvo

Filozofski fakultet

Ivana Lučića 3

10000 Zagreb

i

Odsjek za filozofiju

Filozofski fakultet Sveučilišta u Splitu

Poljička cesta 35

21000 Split

ZA IZDAVAČE

Ivo Džinić

Ina Reić-Ercegovac

UREDNICI

Josip Guć

Anita Lunić

Mira Matijević

KOREKTURA

Josip Guć

Eoin James Blackbyrne

Danica Radoš

DIZAJN KORICA

Luka Gusić

PRIJELOM TEKSTA

Antun Mikleš

TISAK

GRAFOMARK, Zagreb

NAKLADA

100